

4 AMERIKA

Amerika má rozlohu 42,5 milionů km² a rozkládá se, podobně jako Afrika, na severní i jižní polokouli. Ve 35 státech žije něco přes 910 milionů obyvatel.

První lidé přišli do Ameriky z Asie přes Beringovu úžinu už před zhruba 20 000 lety a postupně se rozšířili až po Patagonii. Jsou to původní obyvatelé, nebo-li „Indiáni“. Jak známo, Kryštof Kolumbus se při objevení Ameriky v roce 1492 nejprve domníval, že doplul do Indie.

Na konci doby ledové, před 8 000 lety, když byla Beringova úžina ještě zamrzlá, přešla do Ameriky další migrační vlna, dnešní Inuité (Eskymáci). Tito lidé také kočovali z Aljašky na jih a jihovýchod, ale když narazili na hranici lesa (na 58. rovnoběžce severní šířky), setkali se s Indiány, kteří se k nim nechovali vůbec přátelsky. K životu příznivější jižní oblasti byly již obsazeny a Inuité se tedy museli přizpůsobit velmi tvrdému životu v tundře.

Objev Ameriky bývá připisován Kryštofu Kolumbovi, avšak již kolem roku 985 se norští Vikingové, vedení Leifem Erikssonem, dostali přes Grónsko až do severní části Newfoundlandu a vybudovali zde osadu Vinland. Nepříznivé klimatické podmínky a nepřátelské přijetí Indiány ale způsobily, že se Vikingové časem stáhli.

Dnes žijí v Americe Indiáni, Inuité, běloši, černoši, Asiaté i lidé z Blízkého východu a samozřejmě také míšenci (mestici a mulati). Jestliže Severní Amerika (Spojené státy americké a Kanada) je ekonomicky nejsilnějším regionem, Jižní Amerika zatím svůj optimální způsob rozvoje hledá. Příliš dlouho byla pod vlivem vojenských diktatur, což k rozvoji otevřené, občanské společnosti nepřispělo. A přitom před 250 lety byly španělské a portugalské kolonie bohatší a mocnější, než britské osady v Severní Americe. Ze Španělska a Portugalska směřovala početná ekonomicky motivovaná vlna migrantů do Střední a Jižní Ameriky. Ještě v roce 1959 měla Kuba hrubý domácí produkt na osobu vyšší, než Španělsko (to však nic nemění na faktu, že tehdejší Batistův režim rozdělával bohatství krajně nerovnoměrně a nespravedlivě). Před druhou světovou válkou dosahovaly Venezuela a Kuba přibližně stejné ekonomické úrovně, dnes je rozdíl markantní.

Latinská Amerika oplývá bohatými přírodními zdroji. Jako typický příklad může sloužit Argentina, která by mohla patřit mezi nejbohatší země světa, ale dodnes se nevypořádala s dědictvím populistického Perónova režimu, který zemi těžce zadlužil.

Přírodní zdroje mohou být čerpány dlouhodobě udržitelným způsobem a nebo naopak, způsobem kořistnickým a devastujícím. Amazonský deštný les je největším tropickým lesem na světě, ale přibližně 45 % rozlohy již bylo zničeno a devastace pokračuje. Brazilci mají bohužel pocit, že nedělají nic jiného, než Evropané před několika staletími. Vždyť ve střední Evropě bývalo původně přes 90 % území pokryto lesy, dnes je to 30 %. V jižní Anglii bylo dokonce odlesněno přes 93 % území. Je však velký rozdíl mezi obnovitelností lesa v mírném klimatickém pásu, kde je dostatečná vrstva úrodné půdy a mezi tropickými oblastmi, kde je vrstva úrodné půdy velmi tenká a po vykácení či vypálení náchylná k erozi.

Brazílie patří k zemím s největšími sociálními rozdíly na světě. Zjednodušeně řečeno, existuje zde (podobně jako v ostatních zemích Latinské Ameriky) vrstva extrémně bohatých lidí (často vlastníci obrovské množství půdy – latifundistů), velmi slabá střední vrstva a naopak velmi silná vrstva těch nejchudších obyvatel, lidí bez vlastní půdy i bez práce. To má přímý vliv na kriminalitu a násilí, kterými jsou pověstná obzvláště některá města, jako například Rio de Janeiro nebo Sao Paulo. Chudoba spolu s dlouhodobou absencí demokracie a prosperující občanské společnosti vede k organizovanému zločinu, který někdy ohrožuje samotné základy fungování státu.

Oblast And je známá produkcí tvrdé drogy kokainu. Obchod s ní vynáší ročně desítky miliard dolarů (celosvětový obchod s drogami, včetně heroinu, hašiše a dalších, a přitom představuje ročně asi 900 miliard dolarů). V 80. letech 20. století působil v Kolumbii bezohledný narkobaron, šéf Medelínského kartelu, Pablo Escobar. Medelínský kartel kontroloval až 80 % obchodu s kokainem a Escobarův denní osobní příjem byl odhadován na milion dolarů. V roce 1991 si s vládou vyjednal, že se vzdá a půjde do vězení, ovšem pod podmínkou, že nesmí být vydán do Spojených států. Jeho „vězením“ se stala luxusní budova, hacienda, kterou si sám mohl nechat postavit. Kromě dozorců tam měl Escobar i vlastní ochranku, která disponovala protiletectvými zbraněmi. Ty jej chránily proti možnému útoku amerických speciálních jednotek ze vzduchu, které by jej odvezly do USA. A v americkém vězení by už zůstal na doživotí.

Pablo Escobar ze „svého“ vězení nakonec utekl, ale v roce 1993 byl v Medelínu vypátrán a v přestřelce zabit kolumbijskou policií, která pravděpodobně spolupracovala s americkými zvláštními jednotkami.

Největším překladištěm kokainu na cestě přes Karibské moře do Spojených států je Haiti. Tento bezkonkurenčně nejchudší stát na západní polokouli obývají potomci bývalých otroků. Haiti představuje smutný případ nefungujícího státu a srovnání se sousední Dominikánskou republikou, která disponuje srovnatelnými přírodními podmínkami (oba státy sdílejí ostrov Hispaniola), je bolestné. Haiti získalo nezávislost v roce 1804, ale dodnes nenašlo způsob efektivní vlády.

V Americe naleznete přírodně i kulturně nesmírně rozmanitý svět. Ve Střední a Jižní Americe se setkáte s velkou mírou chudoby a propastnými sociálními rozdíly, na druhou stranu tu, podobně jako v Africe, cítíte velkou chuť do života, optimismus, a silnou víru v lepší budoucnost. Navštívil jsem Latinskou Ameriku několikrát a mimo svůj evropský domov jsem se tam cítil vždy nejlépe. Kdybych někdy Evropu musel opustit (k čemuž doufám nedojde), hledal bych svůj nový domov nejspíše právě zde.

4.1 Kanada

Hlavním městem druhého největšího státu světa, Kanady, je Ottawa. Má jen 800 tisíc obyvatel. Protéká jí řeka Rideau, která se na konci města vlévá do řeky Ottawy. Ta tvoří hranici mezi anglicky mluvící provincií Ontario a francouzským Québecem. Pokud by se Québec v budoucnosti od zbytku Kanady odtrhnul, stala by se Ottawa symbolem rozdělení, nikoliv sjednocení země.

Obchodním centrem a „srdcem“ Kanady je Toronto. Má 2,5 milionů obyvatel, celá metropolitní oblast pak čítá 4,3 milionů obyvatel.

Městu vévodí 553 metrů vysoká telekomunikační věž CN Tower, do roku 2007 nejvyšší stavba světa. Poté byla překonána věží Burj Khalifa v Dubaji, která se tyčí do výše 828 metrů. Zdá se, že lidská touha postavit „babylónskou věž“ je nezníčitelná.

Torontská univerzita (University of Toronto) byla založena již v roce 1827. Patří v celé Severní Americe mezi nejslavnější, vzdělání poskytuje 45 000 studentům. Čtyřicet let zde působil významný arktický ekolog Josef Svoboda.

V celé Severní Americe jsou oblíbené zahrady v japonském stylu. Lidem pomáhají uniknout na chvíli ze shonu velkoměsta, ztišit se a zklidnit mysl.

Toronto leží na březích jezera Ontario, které má rozlohu 19 529 km² (tedy zhruba jako naše Morava). Je to čtrnácté největší jezero na světě, ale za bouřky se tady dají zažít vlny jako na rozbouřeném moři. Masa vody (1640 km³) do jisté míry vyrovnává teplotní rozdíly mezi horkým létem a mrazivou zimou. Některé části jezera byly v minulosti silně znečištěny odpady z provozů velkých průmyslových komplexů, zejména železáren. Dnes je situace o mnoho lepší, než v polovině 20. století. Toxické bahno bylo vybagrováno ve vodě se lze opět koupat a to i v blízkosti modernizovaných oceláren.

Pobřeží jezera patří k oblíbeným místům pro rekreaci a sport. Kus přírody tak mají lidé na dosah, v těsné blízkosti města.

Rozlehlé pláně kolem Winnipegu jsou obilnicí Kanady. Je to turisticky nezajímavá krajina s typickými čtvercovými či obdélníkovými tvary obilných polí, táhnoucí se „od nevidím do nevidím“. Na západě tuto monotónnost ukončují Skalisté hory, směrem na sever pak lesy, které nad 58. rovnoběžkou přecházejí v tundru.

Niagarské vodopády (Niagara Falls) se nacházejí mezi Erijským jezerem a jezerem Ontario, na řece Niagara, která vytváří hranici mezi Kanadou a Spojenými státy americkými. Dosahují výšky 52 metrů, to však nepotrvá věčně. Díky měkkému podloží se v průběhu příštích tisíciletí vodopády postupně rozpadnou vlivem eroze. Vodopády takto již „ustoupily“ od posledního zalednění před 10 000 lety o 11 kilometrů jižním směrem.

Část vody je odváděna na turbíny vodních elektráren, o získanou elektřinu se dělí napůl Spojené státy a Kanada. Průměrně v těchto místech protéká 5 700 m³ vody za vteřinu. Během turistické sezóny (od dubna do října) musí přes den protékat přes vodopády alespoň polovina průtoku, aby turisté nebyli připraveni o atrakci. Mimo sezónu je možné odvést na turbíny až tři čtvrtiny průtoku.

V roce 1901 překonala v sudu Niagarské vodopády 63 letá učitelka z Michiganu, Annie Taylor. Kupodivu přežila, ale její rada byla, aby to už nikdo nezkoušel. Navzdory tomuto doporučení a poměrně vysokým pokutám od státních úřadů zopakoval její pokus 14 dalších odvážlivců (nebo bláznů, záleží na úhlu pohledu). Někteří přežili, jiní ne.

V červenci 1960 se odehrál „Niagarský zázrak“. Strýc s neteří a synovcem vyrazili motorovou lodí na projížďku nad vodopády. Motor zhasnul a nepodařilo se jej nastartovat. Děti proto vyskočily a snažily se doplatit ke břehu. 17 letá neteř měla přece jen více síly a dostala se téměř ke břehu. Pouhých šest metrů před vodopádem ji z vody vytáhli dva turisté. Její sedmiletý bratr, Roger Woodward, neměl takovou sílu plavat v proudu a pouze v plovací vestě se zřítíl do hlubin vodopádu. K úžasu všech se za chvíli vynořil na hladině, dokonce bez vážných zranění. Z vody jej vylovila posádka nejbližší výletní lodě. Jedná se o jediný zdokumentovaný případ, kdy někdo přežil pád z vodopádů, aniž by byl chráněn sudem či podobným zařízením.

Hudsonův záliv má rozlohu 1,23 milionů km². Četnými průlivy je spojen s Atlantickým oceánem a Severním ledovým oceánem. Železnici se dá nejdále na sever dostat do města Churchill, které leží na 58. rovnoběžce severní šířky. Díky tomu se z jižních oblastí obilí a zboží vozí právě sem, kde se nakládá na námořní lodě a rozváží do celého světa.

U města Churchill dochází v létě nejvyšší koncentrace ledních medvědů na světě. Medvědi se co nejdéle drží na zamrzlých plochách zálivu, ale jak přichází léto, led mizí a poslední kry se kupí právě kolem Churchillu. Zde medvědi musí na břeh. Samice rodí mláďata a všichni čekají na konec srpna, kdy jezero opět začíná zamrzat. Ke konci jsou medvědi již hladoví a proto i nebezpeční. Turisté sem jezdí na safari. Z jednoho místa je možné vyfotografovat i 16 medvědů. Já jsem měl smůlu. V první polovině června setrvali medvědi stále ještě na ledu.

Nad Churchillem začíná tundra – oblast bez lesů, s věčně zmrzlou půdou (permafrostem), která přes léto roztaje do hloubky jen několika centimetrů. Nachází se zde také eskymácké teritorium Nunavut, které získalo v roce 1999 poměrně rozsáhlou autonomii. Má rozlohu přes 2 miliony km². Je 27krát větší než Česká republika, žije tu přitom jen 27 000 obyvatel ve třiceti osadách. 85 % tvoří Inuité (v překladu „lidé“, označení „Eskymák“ je považováno za hanlivé, protože znamená „požírač syrového masa“). Zdejší naleziště diamantů mohou být do budoucna velkým bohatstvím.

300 kilometrů na západ od Hudsonova zálivu, na 64. rovnoběžce, se nachází osada Baker Lake s 1 200 obyvateli. Bohužel asi 80% obyvatel je nezaměstnaných. Ještě v první polovině 20. století Inuité kočovali a žili doslova jako v době kamenné. Přizpůsobili se životu v neuvěřitelně drsných podmínkách a přežili v nich 8 000 let. Během 2–3 následujících generací vstoupili do života postindustriální éry – mají školu, supermarket, krytý plavecký bazén, televizní satelitní přijímače atd. Paradoxně však došlo k nárůstu alkoholismu a sebevražd. V televizi místní vidí život „obyčejných milionářů“ z jihu v seriálech typu Dallas a jsou pak frustrovaní z toho, že na severu jejich životní úroveň nedosáhnou. Cesta zpět však není možná, v tundře už by v zimě nepřežili. Během několika málo generací přešli z doby kamenné do moderní společnosti a taková změna samozřejmě způsobila kulturní šok, se kterým se ještě nějakou dobu budou vyrovnávat.

Náš přítel Mike. Pyšně nám ukazuje vysušené maso z jelena karibů. Nabídl mi kousek na ochutnání, ovšem požití takové sousto bez tréninku bylo na hranici mých schopností.

V Arktidě prováděl svoje botanické a ekologické výzkumy 33 let profesor Josef Svoboda. Díky němu jsem se také do Baker Lake dostal a dověděl se o historii a životě Inuitů mnohem víc, než kdybych přijel jako turista. Josef zkoumal např. vliv klimatických změn na křehký ekosystém tundry. Zkonstruoval otevřený „skleník“ (na snímku), kde je teplota oproti okolí o 2 stupně Celsia vyšší. Studoval pak průběh vegetační sezóny rostlin uvnitř zařízení v porovnání s rostlinami venku. Jako „bonus“ pro místní obyvatele obnovil každý rok malý fóliovník, kde místním dokazoval, že i v podmínkách arktické tundry je možné vypěstovat během krátkého vegetačního léta prakticky veškerou zeleninu (světlo je zde v létě stále, slunce zapadá jen asi na dvě hodiny). Inuité zeleninu milují, ale sami si ji vypěstovat zatím nedokáží, protože pamatovat např. na pravidelné zalévání a odvětrávání fóliovníku je nad jejich síly. Hezky to vyjádřil místní starosta: „My Inuité jsme lovci, nerýpeme se v zemi.“ Takže se dál dováží drahá zelenina letecky z jižních oblastí.

Katolická komunita v Baker Lake. Misie zakládal zejména řád Oblátů, ale také anglikánská církev. Vzájemná nevraživost mezi katolíky a protestanty nadělala v hlavách místních obyvatel velký zmatek. Dnes tu působí sedm či osm různých křesťanských církví. Podmínky jsou i dnes pro misionáře hodně tvrdé, především v zimě. Takže toto katolické společenství je bez kněze, ten sem zajíždí jen několikrát do roka, v období významných církevních svátků.

Smutný obrázek. Psí smečky byly dříve nezbytné pro tažení saní při zimním kočování za stády karibů. Když Inuité dostali sněžné skútry, ztratili o psy zájem. Dnes si obvykle rodina drží jednoho psa, snad jako nostalgickou vzpomínku. Ti ovšem nejsou v boudě před domem, ale celoročně takto uvázaní za vesnici na řetězu, navzájem vzdálení od sebe tak, aby se nemohli rvát. Příroda byla k Inuitům nesmírně tvrdá a oni k ní. A často i k sobě navzájem.

Inuité vytvářeli jen rodinné klany o počtu 20–25 lidí (tedy nikoliv velké kmeny, jako Indiáni), aby měli šanci se lovem karibů v zimě uživit. Regulace porodnosti se řešila tak, že se „přebytečné“ děti po narození odkládaly na sníh. Staří lidé, když jim již při putování nestačily síly, dostali kůži, do které se zabalili, rozloučili se s blízkými a odešli z tohoto světa na podchlazení. Jiná možnost však nebyla, prioritou bylo přežití klanu.

Ukázka výtvarného umění Inuitů v místním muzeu založeného učitelem z jihu, kteří tu působí. Chtějí uchovat z tradice, zvyků a obyčejů co nejvíce pro příští generace, byť v „zakonzervovaném“ stavu. Dnes Inuité o poznání kořenů, ze kterých vzešli, moc zájem nemají, ale jednou to přijde a budou chtít navázat na své dávné tradice. Jde o to, aby bylo na co navázat.

Oblíbená zábava mladých mužů. Když sněžný skútr nabere pořádnou rychlost, je schopen „plavat“ po vodě desítky metrů. Někdy to však hoši přeženou, nevrátí se včas na led a skútr utopí. Motor i celý skútr je pak samozřejmě k ničemu.

Západ slunce v jednu hodinu po půlnoci. Za další hodinu bude o kousek dále sluníčko již vycházet a začne nový den. Léto si chtějí všichni užít. Proto i malé děti mají povoleno být venku do půlnoci.

Dodnes se nepohřbívá do země, protože půda je promrzlá do hloubky několika desítek metrů. Rakev se položí na zem a obklopí kameny.

Ekosystémy tundry jsou nesmírně křehké. Takováto „oranice“ by se v našich podmínkách zacelila za rok či za dva, v tundře to trvá i několik desetiletí. Proto se nesmí používat jednostopá vozidla (motorky), lze jezdit jen auty a čtyřkolkami se širokými pneumatikami.

Tundra, to jsou především nekonečné obzory. Díky čistému vzduchu je za jasného dne viditelnost přes sto kilometrů.

„Pekařovo jezero“ (Baker Lake) se rozprostírá 120 km do délky a 30 km do šířky. Pro místní představuje především zdroj ryb. Inuité rozlišují 30 druhů ledu a sněhu a na jezeře se pohybují bravurně. Nikdo se neutopí, jen v létě se jim s tajícím ledem občas do vody propadne bedna s rybářským náčiním, kterou nestačili včas vytáhnout na břeh. Žijí zkrátka v přítomnosti. Dnes ještě led drží, co bude zítra, budeme řešit zítra. A tak se to pak někdy vyřeší samo.

4.2 Spojené státy americké

Spojené státy americké jsou největší ekonomickou velmocí, s hrubým domácím produktem přesahujícím 14 000 miliard dolarů.

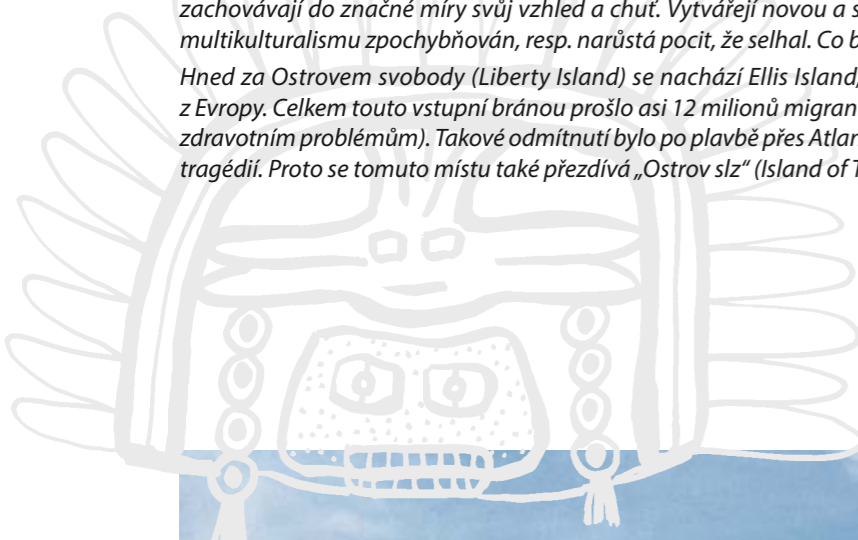
New York byl po celé dvacáté století vnímán jako „střed světa“ a představoval tak trochu svět sám pro sebe s velmi kosmopolitní kulturou. V roce 2001 zničil zákeřný útok fanatiků jeden z jeho hlavních symbolů, Světové obchodní centrum. A zdá se, že ekonomické a obchodní centrum světa se přesouvá jinam, do oblasti Tichomoří.

Sochu Svobody darovali Američanům Francouzi. Svoboda je po životě hodnotou, které si lidé vážijí nejvíce. Bez ní nelze hovořit o životě, ale o pouhém přežívání. Spojené státy byly velmi dlouho pro všechny utlačované národy symbolem svobody. To se však pomalu mění. Dříve Američané věřili, že jsou „tavícím kotlíkem“ (melting pot) – přichází z různých ras a národů se během několika málo generací „přetaví“ v ryzí Američany. K tomu však nedošlo. Přistěhovalci se sice považují za Američany, zároveň si ale po mnoho generací zachovávají povědomí, že jsou Irové, Židé, Poláci, Hispánci, ... Proto se začalo mluvit o multikulturalismu, který byl přirovnáván k „zeleninové polévce“. V ní se mísí různé druhy zeleniny, které si i po uvaření zachovávají do značné míry svůj vzhled a chuť. Vytvářejí novou a snad i lepší kvalitu. V poslední době je však i koncept multikulturalismu zpochybňován, resp. narůstá pocit, že selhal. Co bude následovat, je těžké předvídat.

Hned za Ostrovem svobody (Liberty Island) se nachází Ellis Island, kudy procházeli vstupní prohlídkou lidé přijíždějící z Evropy. Celkem touto vstupní bránou prošlo asi 12 milionů migrantů, z nichž 2% lidí bylo odmítnuto (a to zejména kvůli zdravotním problémům). Takové odmítnutí bylo po plavbě přes Atlantik, na kterou padla většina úspor, příčinou rodinných tragédií. Proto se tomuto místu také přezdívá „Ostrov slz“ (Island of Tears).

New York se svými jedenácti miliony obyvatel produkuje obrovské množství odpadků. Ty se odvázejí na řízené skládky, které jsou často stovky kilometrů daleko, protože poplatky za uložení odpadu jsou zde nižší. Na fotografii vidíme skládku v Ohio, kam se v 90. letech 20. století odpad z New Yorku také vyvážel.

V New Yorku sídlí hlavní centrála Organizace Spojených národů. OSN měla v minulosti velké ambice a významně přispěla k procesu dekolonizace a k boji s některými infekčními nemocemi (např. vykořenění pravých neštovic v 70. letech 20. století). Dnes se spíše bohužel jedná o spolek 193 egoisticky se chovajících států, které vytvářejí účelová uskupení k prosazení svých dílčích zájmů. Na druhou stranu lze hovořit o jediné platformě, kde se pravidelně setkávají a komunikují zástupci všech států světa. OSN je často vytýkána finanční náročností. Tato výtka se ale nezakládá na pravdě. OSN lze považovat za byrokratickou a neefektivní, ale rozhodně ne za drahou. Její roční rozpočet na provoz činí dvě miliardy dolarů, výdaje na mírové mise dalších sedm miliard dolarů.

Philadelphia je symbolem boje za americkou nezávislost. 4. července 1776 zde byla přijata Deklarace nezávislosti a v roce 1787 pak Ústava Spojených států amerických. V letech 1790–1800 byla Philadelphia hlavním městem Spojených států, zatímco se budovalo budoucí hlavní město, Washington, D.C..

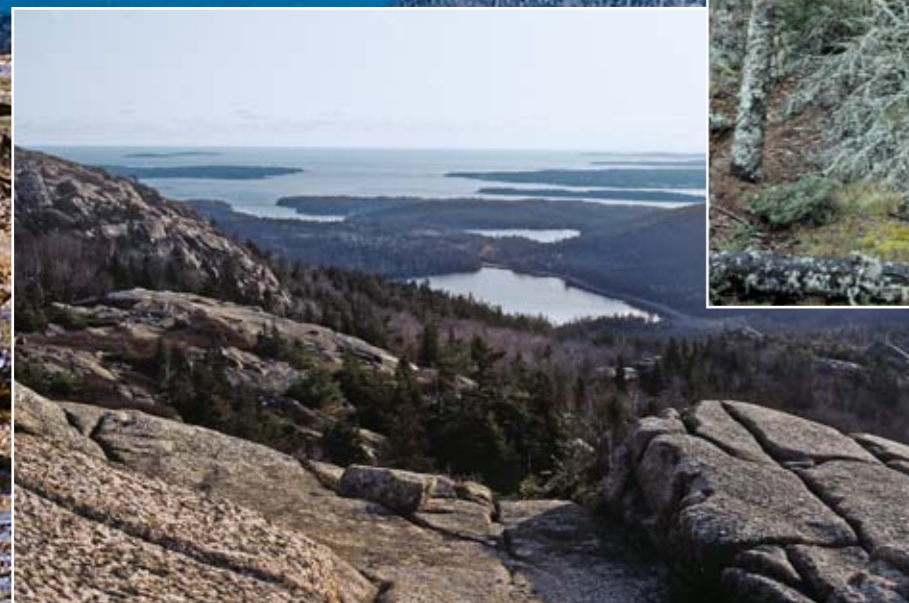
Úplně na jihu, ve státě Florida, se nachází řetězec 4 500 ostrovů, které vybihají z Floridského poloostrova (Florida peninsula) hluboko do Floridské úžiny (Florida Straits) a oddělují tak Atlantický oceán od Mexického zálivu. Nejzazším ostrovem je Key West, který leží blíže Havaně (171km), než Miami na Floridě (208km).

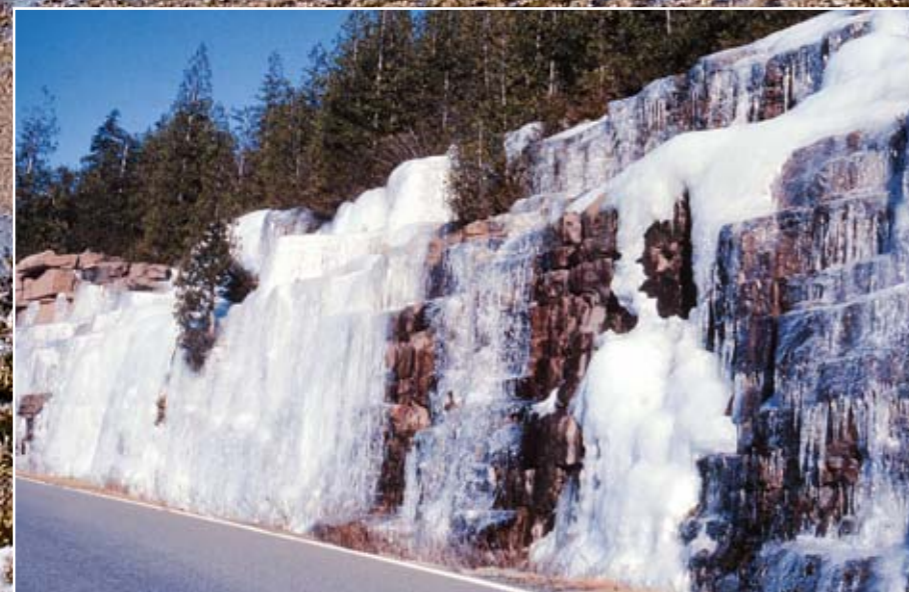
O vynikající kvalitě ovzduší svědčí tyto stromy porostlé lišejníky.

Na severovýchodě Spojených států, u hranic s Kanadou, leží stát Maine. Je o trochu větší než Česká republika, ale žije tu jen něco přes milion obyvatel. 90% území státu pokrývají lesy a k hlavním zdrojům obživy patří rybolov a dřevařství.

Pouhých 200 metrů od pobřeží se nachází nevelký ostrov Mount Desert s pětitisícovým městečkem Bar Harbor. V létě slouží jako oblíbené turistické letovisko, celoročně zde žijí hlavně rybáři. 80% plochy ostrova pokrývá národní park Acadia.

Na ostrově se nachází ojedinělá soukromá vysoká škola, College of the Atlantic, zaměřená čistě na humánní ekologii. Má pouze 400 studentů a 35 učitelů. Jediný svátek, kdy se neučí, je Den Země (22. dubna).

Krajina a způsob života na ostrově přitahují lidi, kteří dávají přednost pobytu v přírodě před ruchem velkoměsta. Toto je kupolovitý dřevěný dům mého přítele, bývalého děkana školy, Mela Coté.

Spojené státy mají vynikající univerzity. Mezi nejslavnější patří samozřejmě Harvard University, založená již v roce 1636. Studuje v ní 20 000 studentů z celého světa a průměrné roční školné je velmi vysoké (40 000 USD). To si i ve Spojených státech může dovolit málokdo, ale díky stipendiím polovina studentů školné platit nemusí.

Mezi deset nejprestižnějších škol patří také Cornell University, ve městě Ithaca na severozápadě státu New York. Byla založena v roce 1865. Navštěvuje ji 19 000 mladých lidí ze 122 zemí a působilo nebo zde doposud působí 41 nositelů Nobelovy ceny.

Chicago leží na pobřeží Michiganského jezera. Je to třetí nejlidnatější město v USA (po New Yorku a Los Angeles) s téměř 10 miliony obyvatel. Žijí tady početné komunity lidí, původem ze střední a východní Evropy, zejména Poláci. Na počátku 20. století žilo ve městě 100 000 přistěhovalců z českých zemí. Původem český rodák Antonín Čermák byl v letech 1931–1933 starostou města.

Sears Tower (v roce 2009 přejmenovaný na Willis Tower) je 442metrů vysoký mrakodrap, který byl až do roku 1998 nejvyšší budovou na světě. Poté jej svou výškou překonal mrakodrap Petronas Twin Tower v Malajsii. Ve 108 poschodích pracuje 10 000 lidí.

Minneapolis, největší město v Minesotě, zemědělsky orientovaném státě při hranicích s Kanadou. Minneapolis vytváří společně se St. Paul „dvojčata“ (Twin Cities) s celkovou populací 3,5 milionu obyvatel.

Mount Rushmore je národním památkem v Jižní Dakotě. Do skály tu otec a syn Borglumové vytesali v letech 1927–1939 osmnáct metrů vysoké zpodobnění čtyř amerických prezidentů (zleva doprava): George Washingtona, Thomase Jeffersona, Theodora Roosevelta a Abrahama Lincolna.

Nyní se podíváme trochu do přírody, která je ve Spojených státech nádherná a rozmanitá. Koncem 20. století většina Američanů nevlastnila cestovní pas. Ne proto, že by nemohli, ale protože Spojené státy jsou tak trochu svět sám pro sebe a naleznete tam prakticky vše, co vás na cestování může lákat.

Národní park Rocky Mountains leží ve státě Colorado a je součástí horského hřebenu, který se táhne od Aljašky až po Mexiko v délce 4 830 kilometrů. Má 60 vrcholů vyšších než 3 700 metrů. Nejvyšší vrchol, Longs Peak, měří 4 346 metrů. Nachází se zde 578 km turistických stezek. Naprostá většina turistů však přijíždí autem jen k vyhlídkám (viewpoints), odkud shlédnou okolní krajinu, posvačí a pokračují dál.

Vysoko ve Skalistých horách nedaleko Aspenu (známé lyžařské středisko) v nadmořské výšce 2 436 metrů, vybudovali počátkem 80. let 20. století manželé Amory a Hunter Lovinsovi „Rocky Mountains Institute“, který se věnuje studiu moderních a úsporných technologií, slučitelných s udržitelným rozvojem. V zimě tu teploty klesají i pod 40 stupňů Celsia. Tzv. „superizolace“ a „superokna“ zadrží prakticky veškeré teplo uvnitř budovy. Oproti jiným srovnatelným budovám se zde ušetří 99% energie na vytápění a 90% elektřiny na chod domácnosti.

Krajinu amerického středozápadu tvoří především prairie, které jsou dodnes využívány jen extenzivně. Toto území vypadalo pravděpodobně před sto či dvěma sty lety stejně jako dnes.

Na severovýchodě státu Arizona se nachází národní monument Canyon de Chelly. Rozprostírá se na území národa Navajů (Navajo Nation), kteří dnes spravují částečně autonomní území na ploše 67 000 km² na pomezí států Arizona, Utah a Nové Mexiko. V oblasti žili původně lidé kmene Anasazi, později je vytlačili Navajové. Zbytky původního osídlení na obrázku se nazývají White House Ruins.

V blízkosti Skalistých hor, ve státě Colorado, se rozprostírá národní park Velké písečné duny (Great Sand Dunes National Park and Preserve). Má rozlohu pouhých 340 km², písečné duny však dosahují výšky až 230 metrů. Zejména na jaře vytváří voda odtékající ze sněhu a ledovců ve Skalistých horách zajímavé kontrasty a přírodní scenérie.

V jihozápadní části Colorada, poblíž Four Corners (místa, kde se v jednom bodě stýkají hranice čtyř států – Colorado, Arizony, Utahu a Nového Mexika), ve výšce přesahující 2 000 metrů nad mořem, leží národní park Mesa Verde. Nachází se zde zachovalé obydlí Anasaziů vybudované v jeskyni a chráněné příkrým útesem. Anasaziové přišli na toto místo někdy v období 550–1300 let našeho letopočtu. Byli to především zemědělci pěstující kukuřici, ale také lovci.

Monument Valley najdete na pomezí států Utah a Arizona, v rezervaci národa Navajů. Pískovcové věže dosahují výšky až 300 metrů.

Národní park Bryce Canyon není ve skutečnosti kaňonem, ale přírodním amfiteátre. Na začátku byla vodní a větrná eroze, která vytvořila v usazených horninách fascinující geologické útvary. Nachází se v nadmořské výšce 2 500 metrů.

Canyonlands považují za nejkrásnější národní park, jaký jsem kdy viděl. Leží v jihovýchodní části státu Utah a je poměrně velký – 1366 km². Protéká jím řeka Colorado, která divoce meandruje a v průběhu milionů let vytvořila neopakovatelnou přírodní scenérii. Park každoročně navštíví téměř půl milionu turistů.

V blízkosti Canyonlands se nachází Arches National Park (arches – oblouky). Příroda, přesněji eroze, zde v pískovci vymodelovala přes 2 000 oblouků, resp. klenbových útvarů.

Jedním z nejznámějších je Landscape Arch. V minulosti prý kovbojové zkoušeli svou odvahu tak, že se jej pokoušeli přejít na koni.

Ročně zde spadne jen asi 250 milimetrů srážek. To není mnoho a proto se tu daří suchomilné vegetaci, včetně kaktusů.

Petrified Forest National Park (Národní park Zkamenělý les) se rozkládá v severovýchodní části Arizony, na území Navajů a Apačů. Nacházejí se tady tzv. „badlands“, což jsou usazené horniny obsahující jílovité písky, které byly utvářeny vodní a větrnou erozí.

Národní park je však známý především pro rozsáhlé oblasti „zkamenělého dřeva“. Organické materiály se nahrazují v procesu petrifikace minerály, zejména křemičitany. Děje se tak pod zemí, bez přístupu kyslíku, což zabraňuje rozkladu dřeva. Proces petrifikace probíhá poměrně rychle, netrvá obvykle ani 100 let. Na zachovalých částech zkamenělého dřeva lze pak vidět i původní letokruhy.

V jižní části státu Nevada leží Las Vegas, přezdívané také „Město hříchu“. Má necelých 600 tisíc obyvatel a je považováno za hlavní město hazardu, nakupování a utrácení. Tomu také odpovídá extravagantní architektura hotelů a kasin, imitující např. parník na Mississippi, nebo nověji egyptské pyramidy či Eiffelovu věž. Řada kasin byla založena ve 30. letech 20. století gangsterem Benjaminem „Bugsy“ Siegelem, který tím dal impuls k rozvoji tohoto odvětví ve městě.

Stačí vyjet kus za město a obraz se zcela změní. Jsme v Mohavské poušti, kde v okolí silnice bydlí lidé v obytných přívěsech. Pro některé je to asi dobrovolně zvolený životní styl, pro jiné nutnost způsobená chudobou, do které se dostali.

Čtyřicet kilometrů jihovýchodně od Las Vegas byla v letech 1931–1936 v období Velké hospodářské krize postavena na řece Colorado Hooverova přehrada (Hoover Dam). Zabránilo se tak záplavám při přívalových deštích a získala se voda pro zavlažování. Instalované vodní turbíny mají výkon 2080 megawattů (tedy stejně, jako naše jaderná elektrárna Temelín). Hráz je vysoká 221 metrů, její šířka dosahuje 379 metrů. Na tehdejší dobu to byl technický zázrak, na který se ještě i dnes přijede ročně podívat téměř milion turistů. Smutným faktem však zůstává, že při stavbě přišlo o život přes sto dělníků.

Národní park Grand Canyon patří společně s Yellowstone a Yosemitekým národním parkem k trojici nejznámějších a nejnavštěvovanějších parků ve Spojených státech. Leží v severovýchodní části Arizony. Je 446km dlouhý, místy dosahuje šířky až 29 km a hlubky až 1830 metrů. Řeka Colorado a její přítoky utvářely erozí tuto krajinu po 40 milionů let. Řeka teče v současném korytu přibližně posledních 17 milionů let.

Sestoupit na dno kaňonu není těžké ani nebezpečné, jen namáhavé kvůli výškovému rozdílu. Je dobré mít s sebou dostatek vody, protože procházíte pěti vegetačními pásy, od alpského nahoře až po subtropické dole. Mému příteli botanikovi ze Spojených států se stalo, že nahoře sněžilo, a když sešel dolů, bylo v kaňonu 25 stupňů Celsia. Před příchodem Evropanů zde žili Hopiové a kaňon považovali za svaté a poutní místo.

Pro studenty geologie je kaňon nejlepší „učebnicí“ přírody. Lze rozlišit jedenáct geologických vrstev, které byly v důsledku eroze obnaženy, až po horniny staré dvě miliardy let.

Chcete-li navštívit národní park Saguaro, je třeba jet až téměř k mexickým hranicím u města Tucson na jihu Arizony. Stojí to však za to. Odměnou vám budou pohledy na 300 km² porostů vysokých kaktusů v poušti Sonora (zejména Saguaro cactus, *Carnegiea gigantea*). Dožívají se až 150 let a nejvyšší z nich, Champion Saguaro, dosahuje výšky 13,8 metrů.

Odskočíme si krátce do státu Texas. Zde, v Houstonu, se nachází letové středisko NASA a také muzeum. Toto je jedna z raket pro let na Měsíc, která nebyla nikdy využita. Celý program Apollo, během něhož Američané přistáli pětkrát na Měsíci, stál 25 miliard amerických dolarů. To připadalo veřejnosti moc drahé a proto politici v polovině 70. let 20. století program nemilosrdně pohřbili. Na Měsíc se lidé určitě nevrátí do roku 2020 a nabízí se otázka, jestli příští odvážné kroky do vesmíru nepovede někdo jiný než Američané.

Nejvíce vody (nejen v Texasu) se spotřebuje v zemědělství. Bez závlah by zdejší krajina byla suchá, vhodná snad pro extenzivní pastvu dobytka.

Údolí smrti (Death Valley National Park) leží na hranici mezi Nevadou a Kalifornií na ploše 13 630 km². Je to nejsušší a nejteplejší místo ve Spojených státech amerických. Také se jedná o nejhlubší místo na západní polokouli, které se nachází až 86 metrů pod úrovní oceánu. Park ročně navštíví skoro 800 000 turistů. Běloši poprvé prošli údolím v zimě roku 1849, když si zkracovali cestu do Kalifornie za nalezišti zlata. Někteří zemřeli žízní a vyčerpáním a to dalo tomuto místu jméno.

Národní park Sequoia leží v jižní části pohoří Sierra Nevada v Kalifornii. Roste zde Sekvojovec obrovský, nejmohutnější živý organismus na Zemi. Další sekvojovce se vyskytují ještě v přilehlém národním parku Kings Canyon.

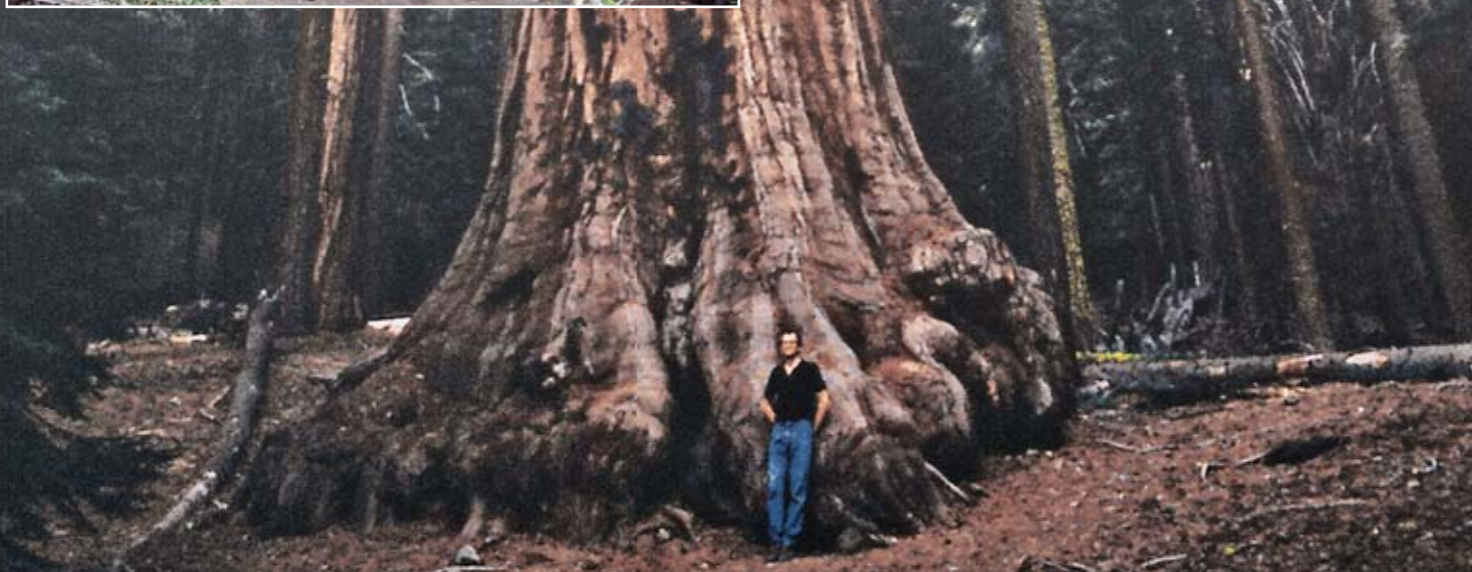
Ne všechny rostliny potřebují fotosyntézu, pokud parazitují na jiném organismu.

Největším stromem je General Sherman. Měří 83,8 metru, obvod kmene u země činí 31,3 metru, takže k jeho obejmutí by bylo třeba alespoň 15 lidí. Průměr kmene je 11,1 metru, dovnitř by se tedy pohodlně vešla například školní třída. Celkový objem dřeva představuje 1478 m³ (cynik by mohl říci, že by to mohlo posloužit jako zásoba dřeva k topení na 75 let). Stáří stromu se odhaduje na 2 300–2 700 let, některé sekvojovce jsou však staré přes 3 000 let. To je fascinující, když si uvědomíme, že v době narození Ježíše Krista už byly některé stromy, které tu dodnes stojí, staré přes tisíc let.

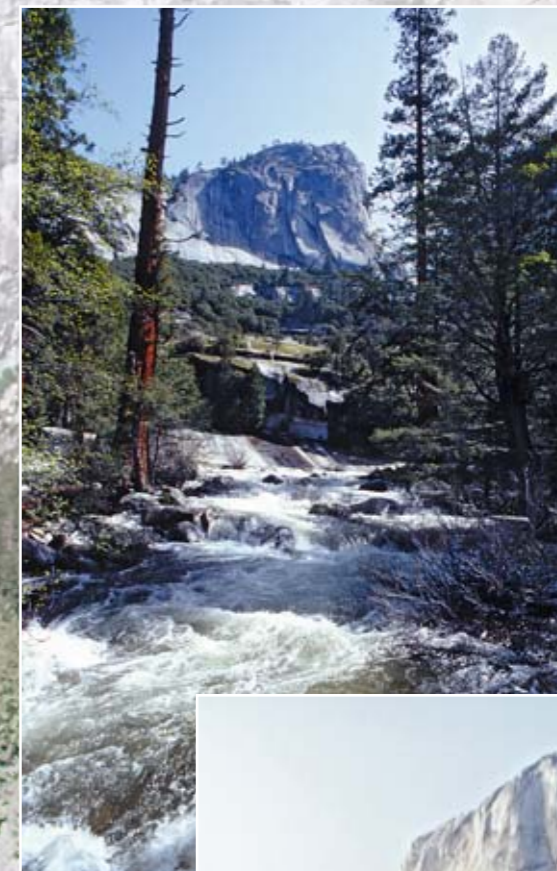
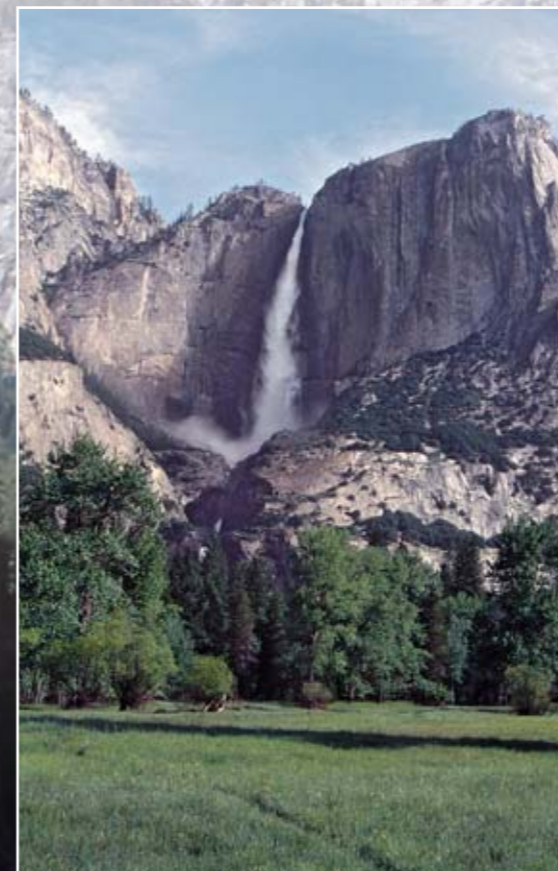
Národní park byl vyhlášen již v roce 1890. První strážci parku měli na čas provizorní ubytování v kmeni padlého stromu. V jedné části byla ubytovna, ve druhé části stromu pak ustájení pro koně.

Sekvojovce jsou velmi odolné proti ohni. Oheň, který zapálí blesk, stromu neublíží (byť ohoření na první pohled vypadá hrozivě) a naopak zničí konkurenční podrost.

Yosemitský národní park (Yosemite National Park) se nachází v těsné blízkosti národního parku Sequoia. Byl také vyhlášen národním parkem v roce 1890 a v současnosti jej navštíví téměř čtyři miliony turistů ročně. Rozprostírá se na ploše 3 080 km², v nadmořské výšce od 648 do 3 997 metru. Nejdete zde proto všechno – hory, ledovce, nádherné vodopády, množství divoké zvěře a 2 400 druhů rostlin (včetně Sekvojovce obrovského).

Yosemitský národní park je rájem horolezců a jejich mekkou je slavná skalní stěna El Capitan. Je to 910 metru vysoký žulový monolit. Velmi ceněné jsou sólovýstupy. Skála musí zůstat v původním stavu, proto je nutné vylézt lanovou délkou nahoru, zajistit se, slézt dolů, odstranit předchozí jištění, pak opět nahoru a tak pořád dokola. Z českých horolezců to v roce 1978 dokázal Miroslav Šmíd, kterému sólovýstup trval osm dní. Bohužel později, v roce 1993, právě v Yosemitech tragicky zahynul.

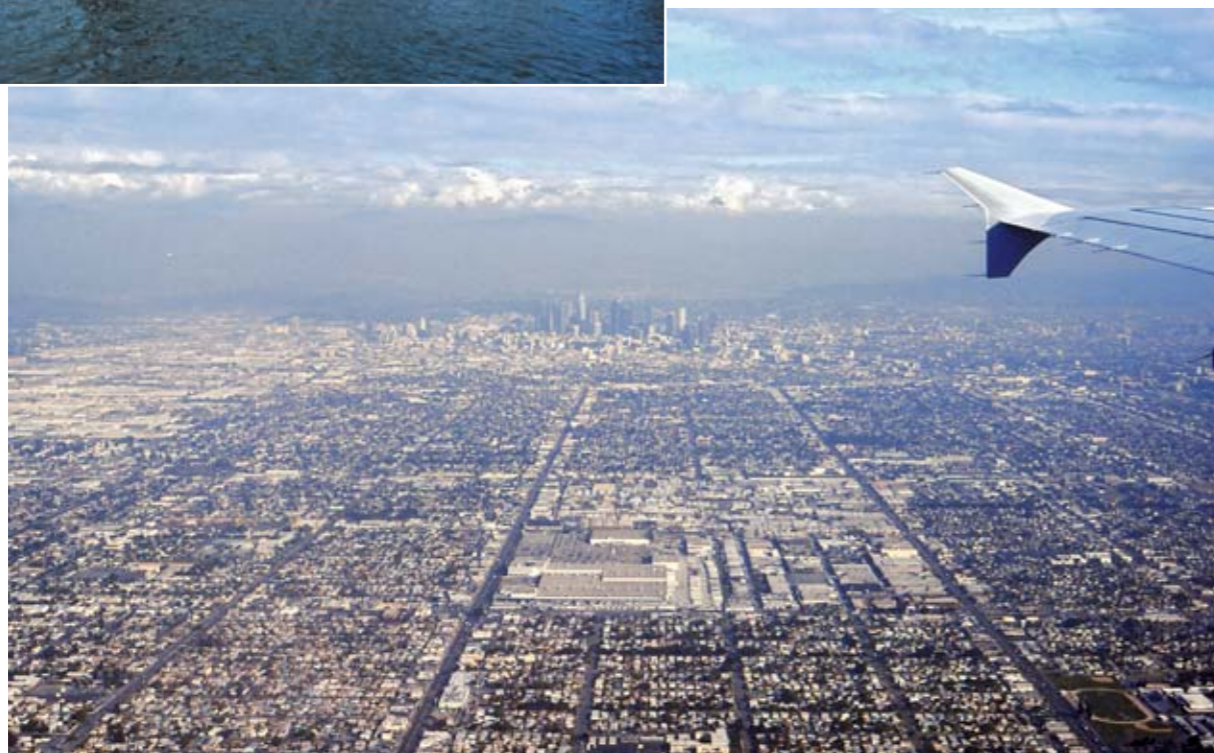
Jedním z turisticky nejnavštěvovanějších měst na světě je San Francisco v Kalifornii. Mimochodem, kdyby se hypoteticky Kalifornie odtrhla od Spojených států, byla by sedmou nejsilnější ekonomikou na světě. V San Franciscu dnes žije přes 800 000 lidí, v celé oblasti kolem Sanfranciské zátoky se však nachází 7,5 milionů obyvatel.

Mrakodrap ve tvaru jehlanu se nazývá Transamerica Pyramid. Vypíná se do výše 260 metrů a je symbolem města.

Protože San Francisco leží poblíž 1300 km dlouhého tektonického zlomu San Andreas, kde kolidují Pacifická a Severoamerická tektonická deska, dochází zde občas k zemetřesením. Nejtragičtější se odehrálo v roce 1906, kdy zemřelo přes 3 000 lidí.

San Francisco je „maloměsto“ oproti Los Angeles (snímek dole), které je nechvalně pověstné losangelským smogem způsobeným provozem zhruba šesti milionů automobilů.

Lombard Street, ulice s největším sklonem v San Franciscu, „utopená“ v záplavě květin.

Alcatraz Island (přezdíváný také The Rock – Skála) je vzdálený 2,4 km od pevniny. Kvůli silným proudům a žralokům však prakticky není možné tuto vzdálenost přeplavat. Na ostrově byl nejdříve jen maják, později vojenská pevnost, pak vojenské vězení a nakonec asi nejobávanější federální věznice, která byla zrušena v roce 1963. Dnes je to už pouze turistická atrakce. Během 29 let, kdy Alcatraz sloužil jako federální věznice, se o útěk 14krát pokusilo celkem 36 vězňů (z toho dva muži se o útěk pokusili dvakrát). Jen tři uprchlíci nebyli nikdy nalezeni, ani jejich těla. Předpokládá se, že zahynuli ve studených vodách oceánu, ale s jistotou to již asi nikdy vědět nebudeme.

Golden Gate Bridge přemostuje Sanfranciskou zátoku v místech, kde se otevírá do Tichého oceánu. Dostavěn byl v roce 1937 a patří mezi technické divy moderního světa. Jeho délka je 2 737 metrů, výšku má 227 metrů. Denně přes něj přejezdí 118 000 automobilů.

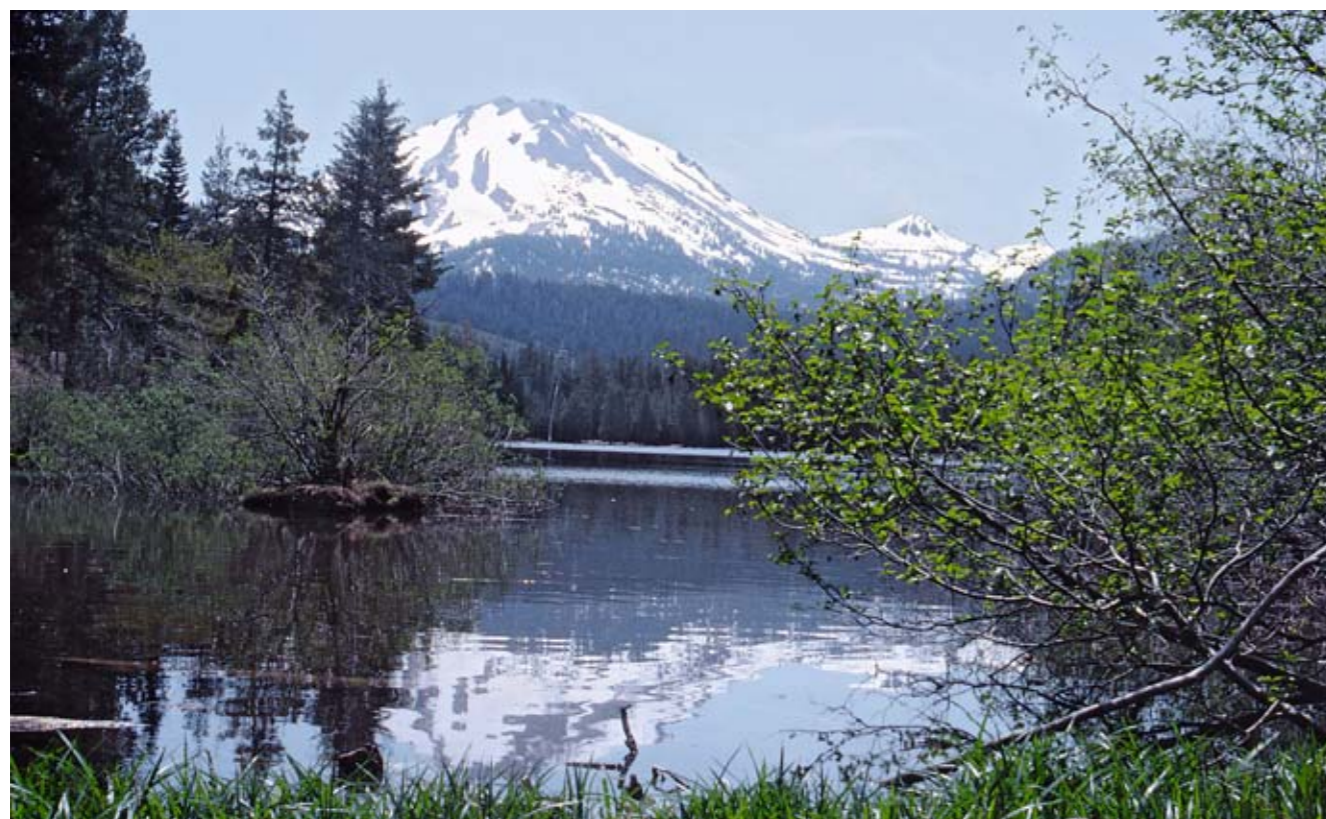

Díky vlhkému a teplému podnebí jsou lesy při pobřeží Tichého oceánu vždy zelené a plné života.

Tuleň obecný je nejrozšířenějším ploutvonožcem světa, odhadem žije na severní polokouli asi půl milionu těchto živočichů. Dosahuje výšky 1,4–1,9 metrů a váží od 50 do 170 kilogramů. Lidí se očividně moc nebojí, zde se celá kolonie vyvaluje přímo u mola přístavu.

Lassen Volcanic National Park leží v severovýchodní části Kalifornie. K posledním velkým erupcím došlo mezi lety 1630–1670. Ale podobně jak tomu bylo u sopky Sv. Heleny v roce 1980 ve státě Washington, i on se může po dlouhém období klidu probudit opět k aktivitě. Tomu nasvědčují i menší erupce, ke kterým došlo v letech 1914–1921.

Yellowstone je nejstarším parkem na světě, který již v roce 1872 vyhlásil prezident Grant národním parkem. Stát tak poprvé přijal spoluodpovědnost za ochranu přírody a krajiny. Nachází se ve státě Wyoming, částečně zasahuje i do států Montana a Idaho. Má rozlohu 8 980 km².

V létě 1988 způsobil blesk požár, který se v kombinaci se suchem a horkem změnil v ničivý a nezastavitelný živěl. Poničeno bylo 36 % území parku. Dokud hasičům nepřišel na pomoc déšť, bylo jejich snažení marné. V Americe, na rozdíl od Evropy, je však oheň považován za přirozený ekologický faktor, spoluutvářející vývoj ekosystémů. Les se časem obnoví a život půjde dál.

Je to neuvěřitelné, ale právě na území Yellowstone se nachází polovina všech geotermálních jevů na světě, které jsou „živeny“ vulkanickou aktivitou pod povrchem.

Gejzír Old Faithful (Starý věrný) patří mezi největší atrakce národního parku. Je těžké vyfotit ho tak, aby přitom nebyly vidět všechny restaurace a další turistická infrastruktura kolem. Erupce přicházejí každých 90 minut, trvají od 90 vteřin do 5 minut. Během této doby vytryskne do výše 32–56 metrů 14–32 tisíc litrů vařící vody. Ještě mohutnější je nedaleký Steamboat Geysir, ten však má nepravidelné erupce s mnohem delšími intervaly. Proto není zdaleka tak oblíbený a známý.

O Yellowstone národním parku se hovoří jako o tzv. kontinentálním supervulkánu. Celý park je kalderou vulkánu o průměru 65 kilometrů. Pod povrchem se nachází komora magmatu o průměru 72 km a mocnosti 13 km. Za poslední dva miliony let vybuchl tento supervulkán třikrát, vždy se tak stalo po 600 000 letech. Poslední erupce se odehrála před 630 000 lety a tlak magmatu opět narůstá. K erupci může dojít za deset, za deset tisíc nebo také za sto tisíc let, to nikdo neví. Kdyby k ní došlo, přibližně třetina území Spojených států by byla zničena.

Není nijak těžké spatřit v krajině losy či bizony. Na bizony však pozor. Jedná se obvykle o klidná zvířata, ale kdyby je něco vystrašilo či rozzuřilo, jsou třikrát rychlejší, než člověk.

Bizony jsou příkladem úspěchu, co se ochrany druhové diverzity týče. Původně se jich na amerických prériích pásly miliony. Poté je běloši téměř vyhubili a na počátku 20. století těchto majestátních zvířat žilo méně, než tisíc kusů. Byli prakticky považováni za ztracený druh. Poté však začali být bizony účinně chráněni a jejich počty se opět začaly zvyšovat. Dnes by bylo možné napočítat v Severní Americe kolem 300 000 kusů.

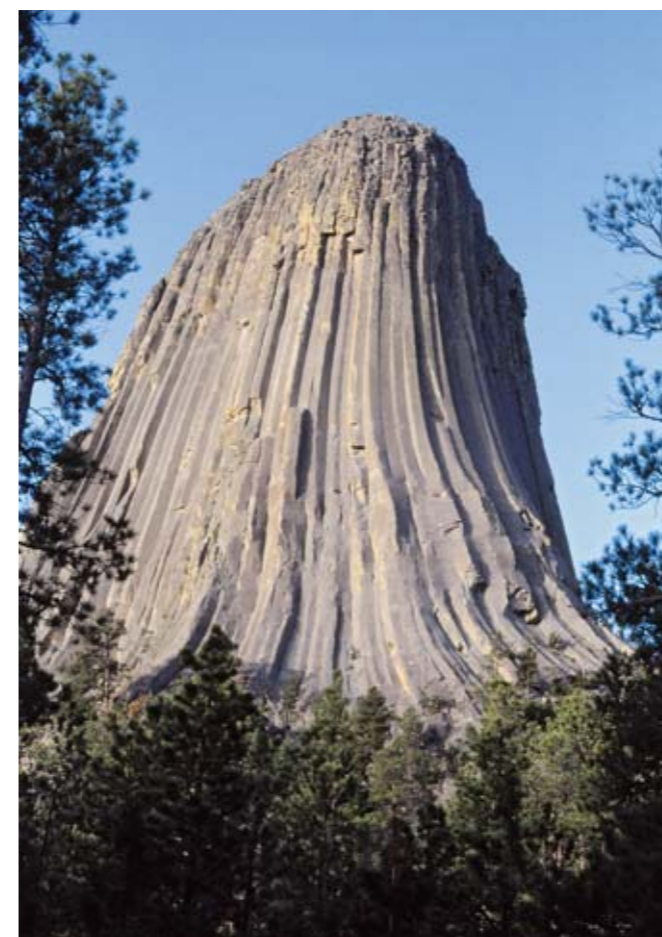
Mammoth Hot Springs tvoří travertinová pole. Horká voda tryskající z pramenů se ochlazuje a dochází k usazování uhličitany vápenatého (vápence). Za chladného počasí pak stoupající pára vytváří zvláštní atmosféru.

V Yellowstoneu můžete strávit celou dovolenou a nebudete se nudit. Park se rozkládá na území téměř dvakrát větším než Olomoucký kraj a je doslova protkán nejrůznějšími přírodními zajímavostmi.

Národní park Grand Teton leží v těsné blízkosti Yellowstoneu, což je tak trochu jeho smůla. Jedná se o krásnou oblast, s horskými vrcholy mezi 3 000–4 000 metry nad mořem a množstvím zvěře. Nicméně nedosahuje ani rozlohy (se svými 1 300 km²), ani věhlasu, tedy ani turistické návštěvnosti svého slavnějšího souseda.

Vracíme se zpátky na východ. Ve Wyomingu ještě navštívíme národní monument Devils Tower (Děblovu věž). Jedná se o jícen bývalé sopky, přičemž okrajovou, méně odolnou horninu odstranila eroze. Věž se tyčí do výše 386 metrů nad okolním terénem a tím se stává pro horolezce oblíbeným místem k lezení.

Naše putování po kontinentální části Spojených států zakončíme několika dílčími postřehy z Washingtonu, D.C. V metropolitní oblasti žije kolem 5,5 milionu lidí různé barvy pleti. Jedním ze symbolů města je samozřejmě Bílý dům. Asi třetinu budovy mohou dopoledne navštěvovat turisté, odpoledne však už může ve stejných prostorách probíhat oficiální program prezidentského páru. Protože prezident a celá vláda jsou placeni z daní, je považováno za samozřejmé, že lid by měl mít i do těchto míst přístup, a to způsobem upraveným provozu Bílého domu a bezpečnostním požadavkům.

Ve městě se každoročně koná National Cherry Blossom Festival (Národní festival třešňových květů), kdy se Capitol (sídlo Kongresu) a další části města zahalí do typické barvy rozkvetlých třešní.

Smithsonian Institution lze považovat za nejrozsáhlejší komplex muzeí na světě (19 muzeí, zoologická zahrada, výzkumná centra) s ročním rozpočtem téměř 800 milionů dolarů.

Na toulkách městem můžete potkat le-daskoho, třeba Alberta Einsteina.

Jedním z muzeí je National Air and Space Museum, založené až v roce 1976. Můžeme si zde prohlédnout nejrozsáhlejší sbírku památek letectví a astronautiky. Dnes lze jen stěží uvěřit, že se v těchto „kapslích“ vydávali první kosmonauti na oběžnou dráhu.

Letadlo X-15 s raketovým pohonem vyvinuli specialisté již v roce 1954 (devět let po druhé světové válce!) a testováno bylo počátkem 60. let 20. století. Dokázalo vyletět do výšky 100 km, což považujeme za hranici vstupu do kosmického prostoru. V roce 1964 dosáhlo rychlosti 7 274 km/hod. (tedy 2021 metrů za vteřinu). Kvůli enormní spotřebě paliva startovalo z bombardéru B-52, až ve výšce 10 km. Další problém představovalo jeho limitované využití – při tak vysokých rychlostech každý prudší manévr znamenal nebezpečí odkrvení mozku a ztráty vědomí pilota. Proto odešel tento obdivuhodný stroj (resp. létaly tři stroje) po 192 cvičných letech v roce 1970 „do důchodu“.

Vietnam Veterans Memorial (Památník veteránům vietnamské války) – jako by symbolizoval rozporuplné vnímání této války. Je vyroben z černého mramoru, posazený pod úroveň terénu (tedy žádný do výše se tyčící oslavný monument). Bylo do něj vyryto 58 175 jmen Američanů, kteří ve válce padli. Ročně památník navštíví téměř 4 miliony lidí.

Washington National Cathedral (Národní katedrála) byla postavena v neogotickém stylu. Stavba započala v roce 1907 a dokončena byla až v roce 1990. To je v Americe problém všech „historických“ staveb – ve srovnání s evropskými památkami jsou velmi mladé.

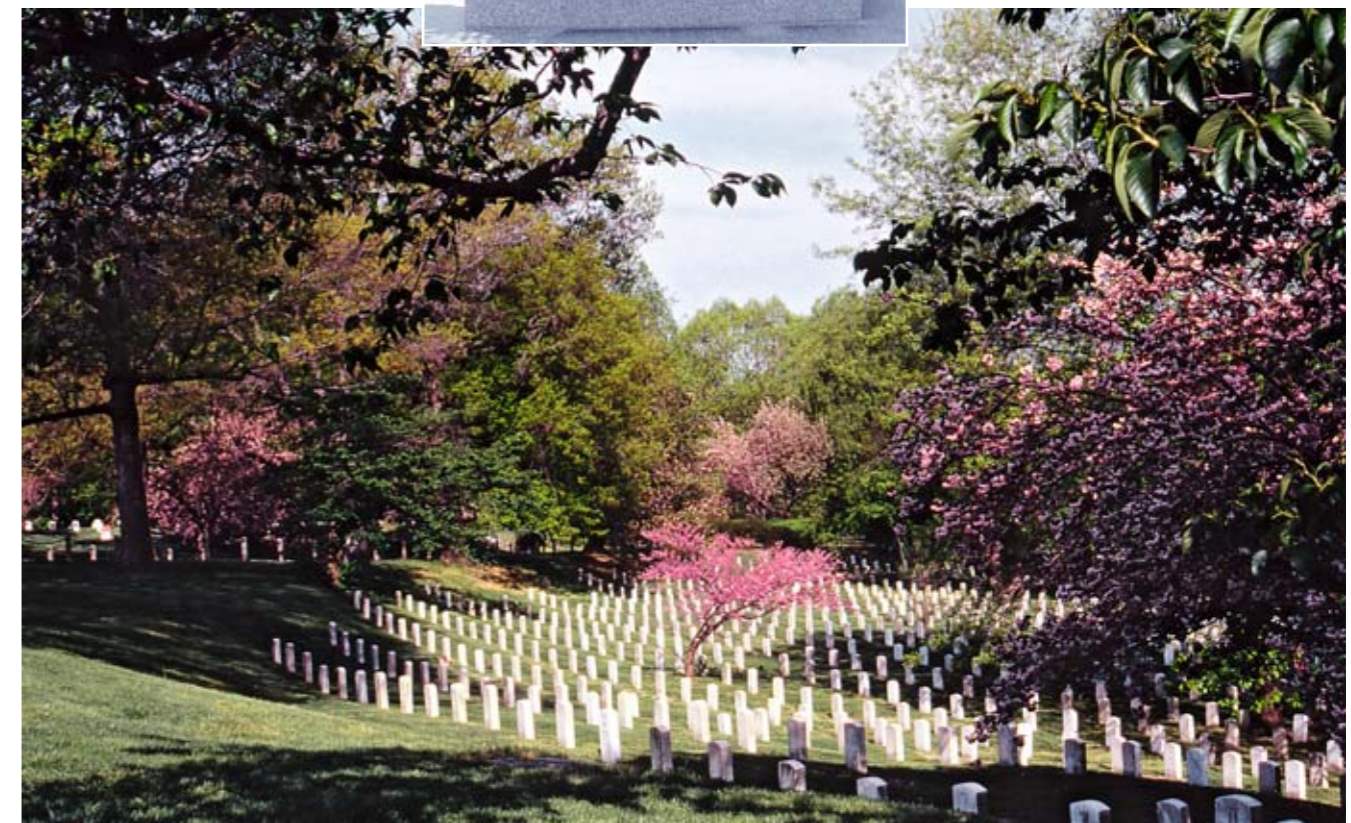
Součástí památníku je také bronzová socha tří vojáků (The Three Soldiers).

Ve Washingtonu, D. C. a okolí je vysoká míra kriminality, ale záleží na tom, kde bydlíte. Během mého pobytu v rámci Fulbrightova stipendia jsem bydlel ve čtvrti West Falls Church, kde se člověk ničeho bát nemusel. Naproti tomu do některých chudých černošských či hispánských čtvrtí není moc moudré vstupovat, zvláště po setmění.

Arlington National Cemetery (Národní hřbitov v Arlingtonu) je vojenský hřbitov, kde jsou pochováni národní hrdinové od Americké občanské války (1861–1865) až po dnešek.

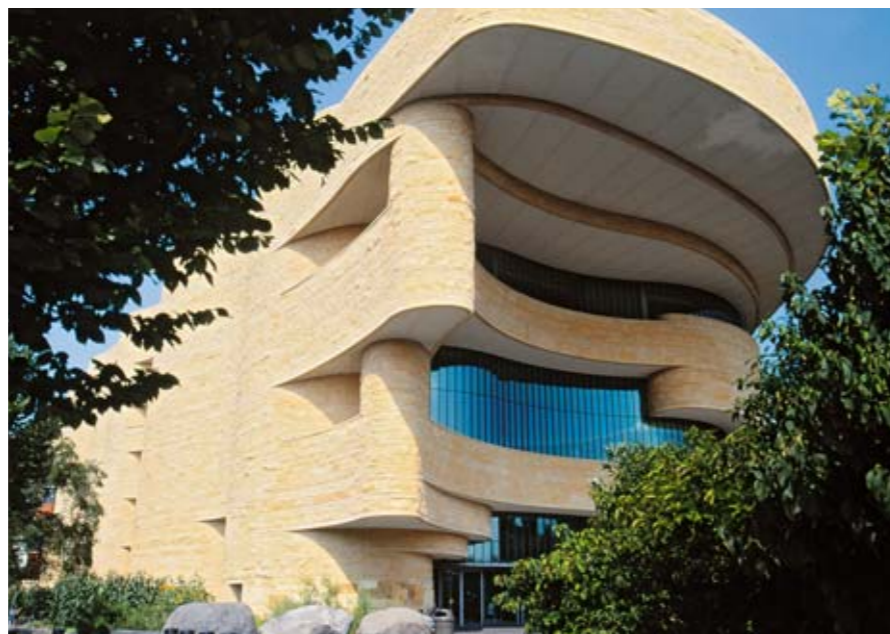
Svůj památník zde má také sedm astronautů, kteří tragicky zahynuli 28. ledna 1986 při havárii raketoplánu Challenger ve druhé minutě po startu.

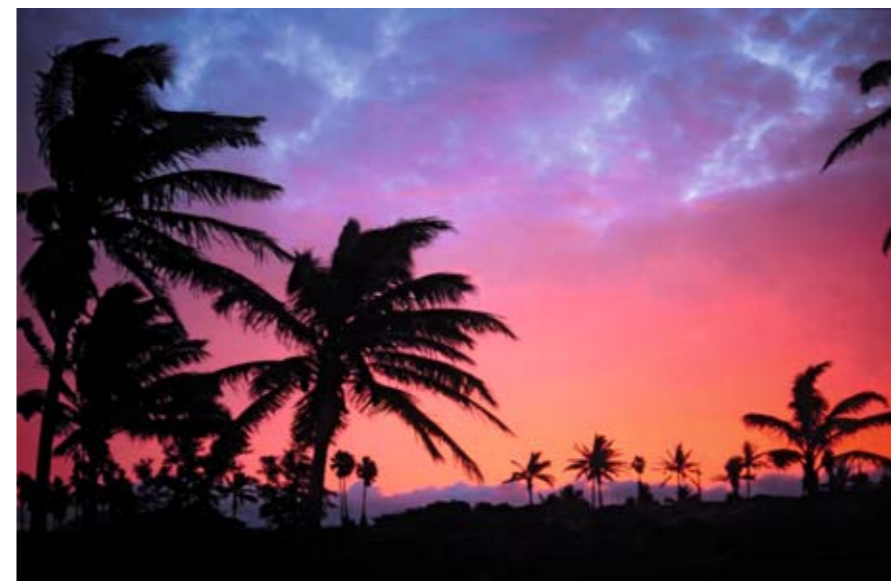

Architektonicky velmi zajímavá budova Muzea amerických indiánů (National Museum of the American Indians), otevřeného až v roce 2004. Muzeum zatím hledá svoji tvář, co se expozic týče. Po zahájení činnosti bylo silně kritizováno za to, že vystavuje „směsici“ artefaktů, aniž by dostatečně zhodnotilo a vysvětlilo jejich význam. Nicméně snad se jedná jen o prvotní „dětské nemoci“.

I původní obyvatelé Ameriky si určitě zaslouží kvalitní muzeum, které zdokumentuje jejich život v průběhu historie.

4.2.1 Havaj

Havaj se svým vstupem do unie stala v roce 1959 součástí Spojených států amerických. Federální stát Spojených států Havaj se rozkládá na osmi velkých ostrovech (z nich největší a nejatraktivnější je Velký ostrov – Big Island) a na řadě menších sopečných či korálových ostrovů a ostrůvků. Toto souostroví se nachází v Tichém oceánu ve vzdálenosti 4 000 kilometrů od pevniny a představuje severní cíp Polynésie (Polynésii vytváří trojúhelník ohraničený Velikonočními ostrovy, Novým Zélandem a Havajskými ostrovy). Havaj je zemí živlů. Slovy turistického průvodce: „Voda, vítr a oheň dávají této zemi tvář tak krásnou, až to zraňuje oči.“

Demonstrace proti HIV– AIDS v roce 1992. Tehdy jsme teprve začínali tušit, jaký zabiják tento virus způsobující selhání imunitního systému je. Na plátnech jsou uvedena jména obětí, které v té době v USA nemoci AIDS podlely.

Zoologická zahrada se snaží zvířatům vytvořit v rámci možností dobré podmínky k životu. Například tento medvěd má výběh s dostatečným prostorem, kdy od návštěvníků není oddělen mřížemi, ale jen kamennou stěnou, přes kterou se nedostane. ZOO se tak postupně proměňuje v jakýsi biopark, kde zvířata žijí v přijatelných podmínkách.

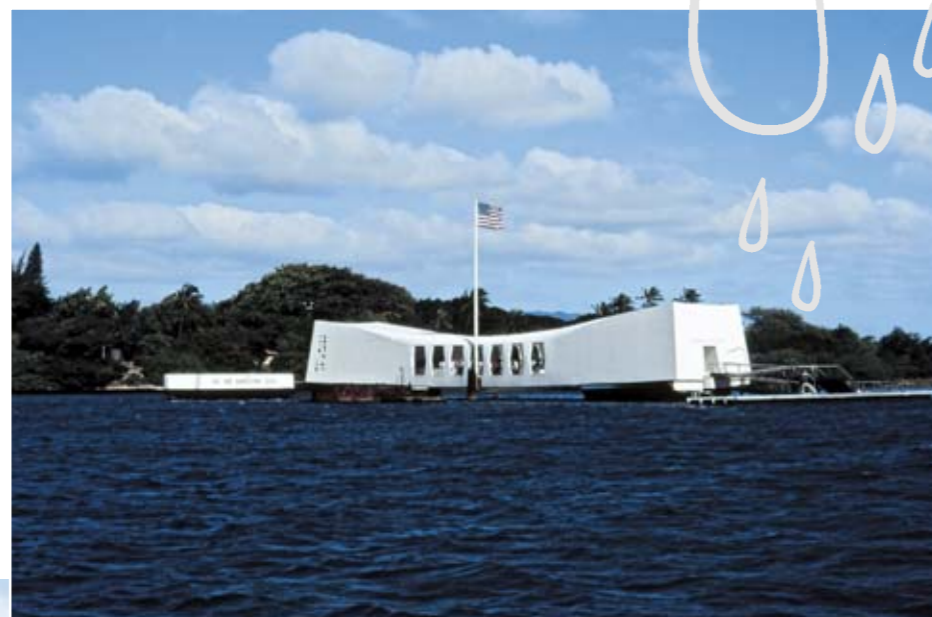

Na Havaji žije asi 1,2 milionu obyvatel, tedy přibližně stejně, jako v Praze. Nejvíce je obyvatel asijského původu (zejména Japonců). K potomkům původních obyvatel se hlásí 22 % lidí. Zjevně ne všichni jsou se současnou situací spokojeni, mnozí domorodci mají pocit, že jim jejich země byla ukradena.

Hlavní město Honolulu (400 000 obyvatel) leží na ostrově Oahu. Turisty přitahuje největší místní atrakce, památník válečné lodi Arizona, která byla potopena 7. prosince 1941 při zákeřném japonském útoku na Pearl Harbor. Během útoku zahynulo 2 335 amerických vojáků, z toho 1 177 právě na Arizoně, která dostala při bombardování přímý zásah a potopila se během devíti minut. Každoročně uctí památku padlých více než 1,5 milionů návštěvníků.

Arizona již nebyla z mělkých vod přistavu nikdy vytažena a část z ní vyčnívá nad hladinu dodnes. Z trupu lodi unikají neustále kapky oleje vytvářející na hladině malé barevné obrazce, kterým se říká „slzy Panny Marie“.

Na ostrově Oahu zavítá mnoho turistů na jednu z nejslavnějších pláží světa – Waikiki, což je velká chyba, protože se jedná o učebnicový příklad turistického průmyslu se všemi negativními průvodními jevy. Na jižním cípu ostrova, pouhých 20 km od Honolulu, leží nádherný záliv Hanauma, s korálovými útesy. Nad ním se tyčí již vyhaslá sopka Koko Head.

Ostrov Havaj, taktéž nazývaný Velký ostrov, byl vytvořen spojením dvou velkých vulkánů – Mauna Kea (Bílá hora) a Mauna Loa (Dlouhá hora). Mauna Loa (4 160 metrů nad mořem) je aktivním vulkánem, jehož součástí je i kaldera Kilauea, nejaktivnější sopouch. Ještě Mark Twain zde mohl v době své návštěvy ostrova pozorovat žhavé magma.

Dnes už je svrchní vrstva kalderu zpevněná a centrum erupcí se posunulo o 15 km směrem na východ, na místo zvané Pu'u O'o.

Když přijedete na Velký ostrov (Big Island), můžete utratit spoustu dolarů za drahé hotely, nebo zvolit levnější variantu – spaní pod stanem. Noc v kempu stojí obvykle 5–10 dolarů, občas je dokonce tábořiště zadarmo. Přímo ze svého „domova“ pak můžete pozorovat západ slunce v Tichomoří, nebo poslouchat příboj za měsíčního úplňku. V hotelu vám však nehrozí pád kokosového ořechu přímo na hlavu, před čímž varuje horní tabule na obrázku.

Díky sopečné aktivitě se krajina neustále mění. Tudy ještě před několika lety vedla silnice, dnes je pohřbena pod dva metry hlubokým příkrovem ztuhlé lávy.

Krajina se místy mění doslova před očima. Vytékající láva postupně tuhne a rozloha ostrova se pomalu zvětšuje.

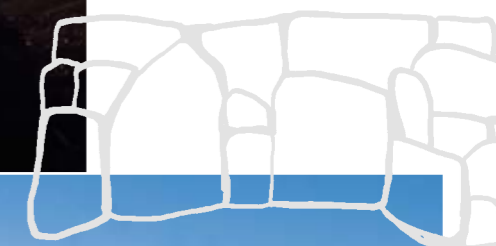
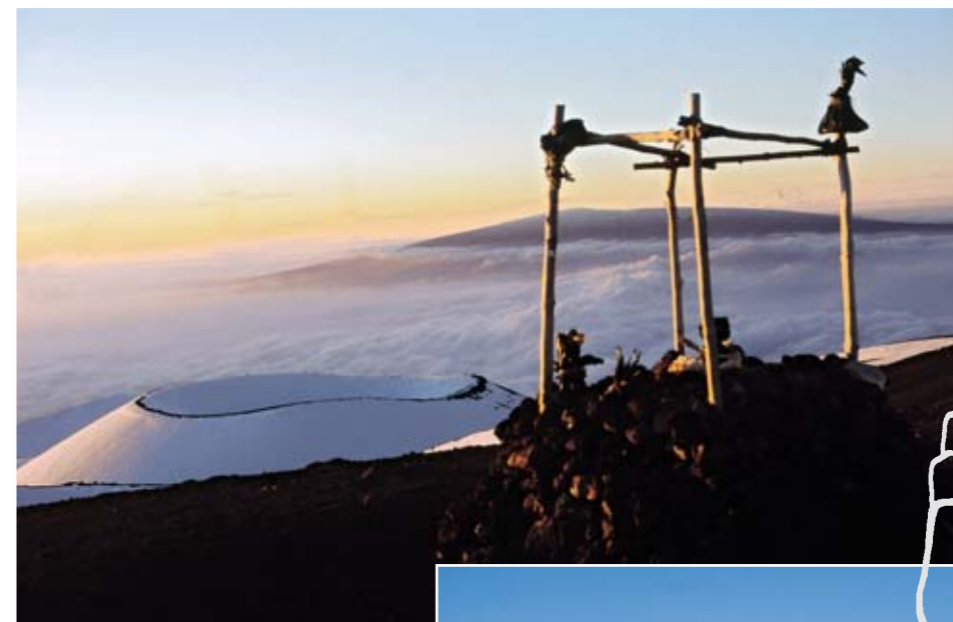
Havajské ostrovy byly osídleny Polynésany okolo roku 1000 našeho letopočtu, kteří museli mít hodně kuráže, když se v kanoích a bez kompasu vydávali na cesty do neznáma, na vzdálenosti mnoha set kilometrů. K tomu jim dodávala odvahu jejich víra, resp. polyteistické náboženství, které uctívalo čtyři hlavní bohy. Jeden z těchto bohů, Kane, stvořil prvního člověka z povrchu Země a vdechl mu život.

S trochou fantazie si můžete připadat, jako byste se ocitli na Zemi v jejích počátcích před miliardami let, kdy povrch Země jen postupně chladl a vytvářela se pevnina.

V průběhu několika desetiletí bude území pozvolna kolonizováno rostlinami. Sopečná láva a popel jsou úrodné, takže jednou na místě, které se dnes jmenuje „Devastation Trail“ (Stezka zkázy), poroste bujná vegetace.

Místní obyvatelé nestavěli, až do příchodu bělochů, velká architektonická díla, která by přečkala staletí. Jediné, co se zachovalo, jsou drobné sakrální stavby nebo obranné valy či hradby, které byly navrženy z lávových kamenů.

V roce 1778 objevil Havajské ostrovy James Cook. Nejdříve byli Cook a jeho posádka přivítáni a hostěni s náboženskou úctou, podle legendy se měl totiž z moře tímto způsobem znovuobjevit jeden ze čtyř hlavních bohů Lono. Později se Cook plavil dále na sever, ale kvůli bouři se musel vrátit zpět. Mezi domorodci a posádkou došlo k rozepři, při které byl Cook právě v této zátce zabit.

V roce 1820 připluli na Havaj první křesťanští misionáři. Ti vytvořili pro domorodé jazyk písmo a šířili víru a vzdělání. Nejznámější z nich je otec Damien (1840–1889), původem z Belgie, který pomáhal malomocným. Na ostrově Molokai založil leprosárium, kde sám po šestnácti letech služby malomocným na lepru zemřel. Nedávno, v říjnu 2009, byl svatořečen.

Na Havaji můžete dodnes potkat „hippies v duchodu“. Tyto děti květin se zde do jisté míry snaží praktikovat ideály života ve svobodě a lásce, pro které se nadchly v mládí, v 60. letech 20. století. Často se živí prodejem řemeslných výrobků na tržišti.

Největší ranč (Parker Ranch) s chovem dobytka se kupodivu nenachází v Texasu či jinde v kontinentální části USA, ale na Havaji. Dobytek sem byl přivezen poprvé v roce 1793 a daří se mu tu výborně. Během dvaceti let se počet zvýšil z 20 kusů na 20 000 kusů. Dnes má Parkerův ranč 35 000 kusů dobytka. Jak jsme se již zmínili, Havaj je zemí živlů a jedním z nich je vítr. Z nekonečné plochy Tichého oceánu se vítr žene na pobřeží a jeho četnost i intenzita přímo vybízí k jeho využití na výrobu elektrické energie. Jedna z prvních (dnes již technologicky zastaralých) velkých větrných farem se nacházela právě zde.

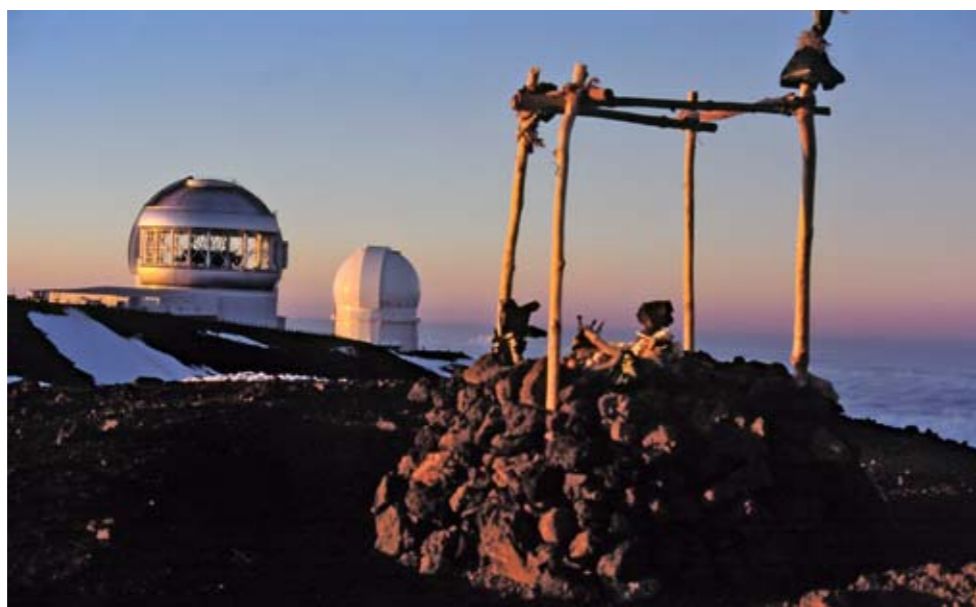

Největší horou Havaje je Mauna Kea (4200 metrů nad mořem). Lze ji v podstatě považovat za nejvyšší horu světa, protože svým úpatím leží na mořském dnu, které je 5500 metrů pod hladinou oceánu. O 850 metrů tedy přesahuje výšku Mount Everestu.

Z tropických pláží můžete během hodiny vyjet do vysokohorského prostředí se zasněženými svahy. Jen si musíte dát pozor na výškovou nemoc, která se ve výšce nad čtyři kilometry již může projevit. Sněhová pokrývka bohužel kvůli globálním klimatickým změnám ustupuje a dost možná se dožijeme doby, kdy z vrcholů zmizí zcela, a to i v zimních měsících.

Díky naprosto čistému vzduchu, řídké atmosféře a prakticky nulovému světelnému znečištění se jedná o nejlepší místo pro astronomická pozorování na světě.

V jednom bodě se tu symbolicky setkává svět přírodního náboženství se světem vědy. Oba světy mají společný cíl – napomoci poznávat svět a naše místo v něm.

Pokud bychom měli hledat na Zemi rajskou zahradu, doporučoval bych začít tady. Vlivem evolučního vývoje izolovaného od okolního světa miliony let se zde vyvinulo více než 8000 endemických druhů rostlin a živočichů. Nežijí tu velcí predátoři, nevyskytuje se tu malárie. Přírodou se tedy můžete procházet bez obav, jako rajskou zahradou.

Nic však není idylické a bez poskvrny. Mořské proudy nesou stopy lidské civilizace v podobě znečištění tisíce kilometrů daleko, a to až od západních břehů Jižní Ameriky. Část pobřeží je pak zohyžděna zejména plastovými odpady.

Slovo ALOHA je nejkrásnější, jaké v havajském jazyce máme. Jeho pravý význam mi byl předán mým dědečkem a mým otcem na počátku dvacátých let 20. století.

A symbolizuje celé slovo Aloha, které znamená „Vítej. Cokoliv mám, může být tvoje, sdílej se mnou.“

L symbolizuje havajské slovo Loko Maika`i. To znamená „Co říkám, vychází z mého srdce a mých dobrých úmyslů“.

O symbolizuje havajské slovo Oio`olu, to znamená štěstí.

Je to součást našeho dědictví – šťastní Havajané, kteří rádi pomáhají druhým.

H symbolizuje havajské slovo Ha`aha`a, které znamená skromnost a pokoru.

Vítáme tě, rádi uděláme, co si přeješ, protože jsme šťastní, můžeme-li učinit něco dobrého pro druhé.

A symbolizuje havajské slovo A`a ka Maka.

Znamená, že naše oči se pozorně dívají, ale naše ústa jsou zavřená. Pokud jsme tě nějak obdarovali, víme, co děláme a není třeba o tom mluvit.

Toto je skutečný význam slova ALOHA, jak jsem jej poznala před mnoha lety. Musím tě však upozornit, abys jej použil jen tehdy, pokud tak opravdu cítí tvé srdce.

Josephine Kebi`i Kipi

Domorodci a dnes všichni obyvatelé Havaje používají při setkání i loučení krásný pozdrav Aloha, něco jako naše Ahoj. Každé písmeno tohoto slova má však další význam.

Sluší se však ukončit návštěvu Havajských ostrovů něčím pozitivním, protože tyto ostrovy jsou opravdu nádherné. Pobřežní útesy, stejně jako tropický prales s vodopádem Akaka, vytvářejí scenérie, na které se nezapomíná.

4.3 Mexiko

Mexiko (resp. Spojené státy mexické) má 106 milionů obyvatel, ale jen v hlavním městě Ciudad de México včetně přilehlých oblastí žije 25–28 milionů lidí. Město, které leží v nadmořské výšce 2000 m n. m., je obklopeno horami, čemuž také odpovídá kvalita ovzduší, zejména v období inverze. Je s podivem, že takovýto městský ekosystém s dvoj- až trojnásobkem počtu obyvatel České republiky dokáže vůbec fungovat.

Město bylo založeno v roce 1521, když Hernán Cortés dobyl Aztéckou říši. Bylo vystavěno na ruinách bývalého hlavního města Aztéků, Tenochtitlánu. Také tato katedrála, Templo Mayor na centrálním náměstí Zócalo, byla vybudována na místě bývalého aztéckého chrámu s využitím původního materiálu. Dnes bychom to nazvali barbarstvím, ale tehdy to mělo své opodstatnění. Dobyvatelé totiž měli potřebu domorodcům ukázat, že jejich Bůh je mocnější, než bohové, které uctívali původní obyvatelé.

Devadesát procent Mexičanů jsou katolíci. K přijetí křesťanství hodně napomohl zázrak, kdy se v těchto místech (na předměstí dnešního Mexika) zjevila v roce 1531 místnímu indiánskému chlapci, Juanu Diegovi, Panna Maria, která se svým vzhledem a snědou pletí podobala indiánce a dokonce mluvila i aztécky. Místní biskup tvrzení nevěřil a žádal důkaz. Juan Diego tedy z místa zjevení přinesl ve svém ponču růže, což byl v zimním období sám o sobě zázrak, a když pončo rozevřel, objevil se na něm obraz Panny Marie. Od té doby jde o nejznámější a nejvíce uctívány obraz v celé Latinské Americe a místo zjevení je nejnavštěvovanějším poutním místem. Již osm let po zjevení prý přijalo křesťanskou víru osm milionů Aztéků.

Padesát kilometrů severovýchodně od hlavního města se nachází jedna z největších atrakcí Mexika, Teotihuacán. Jedná se o bývalé hlavní město Aztécké říše a jedno z největších měst světa tehdejší doby, ve kterém žilo 200 000 lidí. Jeho centrem byla Pyramida Slunce (Pirámide del Sol), postavená kolem roku 150 našeho letopočtu. Jedná se o třetí největší pyramidu na světě, po egyptské Cheopsově pyramidě a další mexické pyramidě v Cholule. Dosahuje výšky 70 metrů a každá strana čtvercové základny měří 222 metrů.

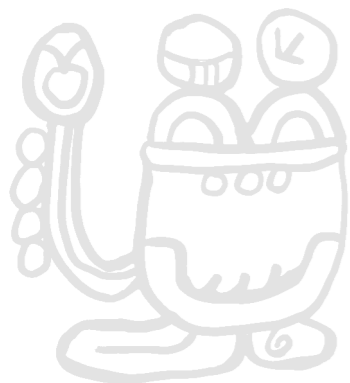
Pohled na centrální část Teotihuacánu, Třidu mrtvých (Calzada de los Muertos) a Pyramidu Slunce z vrcholu Pyramidy Měsíce (Pirámide de la Luna).

Deset kilometrů od města Puebla se nalézá největší pyramida světa, Pirámide Tepanapa, Velká pyramida v Cholule. Ve 4. století našeho letopočtu čněla do výše 65 metrů každá její strana měřila u země 450 metrů. Po dobytí Choluly zde dal kolonizátor Hernán Cortés postavit křesťanský kostel. Poté pyramida natolik zarostla vegetací, že byla stěží rozpoznatelná. Teprve až v nedávné době byla archeology opět částečně odkryta.

Východní okraj Mexického údolí, ve kterém se rozprostírá hlavní město, tvoří dvě sopky, Popocatepetl (5 452 m) a Iztaccíhuatl (5 220 m). Popocatepetlu se přezdívá „kouřící hora“, protože jde o aktivní vulkán. Poslední větší erupce se odehrála v prosinci 2005, kdy sopka chrlila žhavý popel do výše pěti kilometrů.

V téměř půlmilionovém městě Xalapa stojí za to navštívit skvělé Antropologické muzeum. Hlavní atrakcí je zde sedm obřích Olméckých hlav, starých až 3 000 let. Když porovnáte vzhled aztéckých a mayských pyramid s egyptskými, nebo olméckých hlav se sochami na Velikonočním ostrově, napadne vás snadno „kacířská“ myšlenka, jestli dávné civilizace nebyly v kontaktu způsobem, o kterém zatím nic nevíme.

Uxmal byl důležitým mayským městem, vybudovaným někdy po roce 600 našeho letopočtu. Protože se nachází v suché oblasti Yukatánského poloostrova, vybudovali zde Mayové důmyslnou soustavu vodních rezervoárů a cisteren. Obyvatelé opustili toto město kolem roku 900 z nám doposud neznámých důvodů. Možná, že příčinou bylo dlouhotrvající sucho, které krajinu učinilo neobyvatelnou. Archeologové tuto oblast znovuobjevili až v 19. století.

Nedaleko Uxmalu se nachází Ruta Puuc. Jedná se o soubor jen několik kilometrů od sebe vzdálených mayských ruin. Nejsou tak slavné a fotogenické, jako Uxmal nebo Chichén Itzá, ale za návštěvu rozhodně stojí. Použijete-li k cestování autobus, můžete je pohodlně navštívit během jednoho dne. K příjemným stránkám prohlídky patří malý počet turistů.

Chichén Itzá je nejslavnější mayská památka na Yucatánském poloostrově. Centrální stavbou je El Castillo – pyramida, která sloužila Mayům jako kamenný kalendář. Také toto místo Mayové v 9. století z neznámých důvodů opustili. Nicméně koncem 10. století došlo k násilnému obsazení Tolteky. Ti prosluli svými krvavými lidskými oběťmi během náboženských rituálů, které hraničily až s posedlostí. Ve 14. století bylo místo opět z dosud neznámých důvodů opuštěno.

Uvnitř pyramidy se ukrývá trůn posázený drakokamy (nefritem) v podobě červeného jaguára, posvátného zvířete Mayů.

Nedaleko pobřežního městečka Tulum se nacházejí mayské ruiny, které jsou atraktivní a fotogenické především díky prostředí, do kterého jsou zasazeny.

40 kilometrů od Tulumu směrem do vnitrozemí se vyplatí navštívit ruiny Cobá skryté v džungli. Na tomto místě si uvědomíte, jakou silou vládne prales, který dokázal během několika staletí téměř dokonale pozřít lidská obydlí. Dříve (v letech 800–1100 našeho letopočtu) se zde rozkládalo na ploše 50 km² město se 40 000 obyvateli.

Přesouváme se do nejchudšího mexického státu Chiapas, který sousedí s Guatemalou. Velkým turistickým lákadlem je starodávné mayské město Palenque, založené již 100 let před naším letopočtem. Největšího rozkvětu se dočkalo v letech 630–740. Po roce 900 bylo opuštěno. V důsledku hojných dešťů a působením vlivů tropického klimatu bylo město brzy pohlceno bujnou vegetací. Evropané ho objevili až v roce 1746. Dnes se o komplex památek starají desítky dělníků, kteří neustále zápolí s pralesem a jeho rozpínající se vegetací.

Chiapas je i na mexické poměry chudý. Dvojnásob to platí o venkovských oblastech, kde zemědělci těžce zápasí o své živobytí. Ne nadarmo byl proto v 90. letech 20. století Chiapas centrem hnutí zapatistů, kteří pod vedením velitele Marcose usilovali o zlepšení postavení zejména domorodého obyvatelstva. Comandante Marcos skrýval úspěšně svou identitu, ale prý to byl původním povoláním vysokoškolský učitel. Ke cti zapatistů slouží, že k boji využívali spíše propagandu, než zabíjení. A pokud už zaútočili zbraněmi, tak jen na vojenské nebo policejní stanice.

Přírodní atrakcí v Chiapasu jsou vodopády Aqua Azul, ukryté v džungli. V době mé návštěvy (leden 2000) byla tato oblast obsazena vojáky kvůli základnám zapatistů v pralese. Nešlo proto projít úplně celou vyhlídkovou trasou. Setkali jsme se tu také s kouzelně nepřesným, ale potenciálně nebezpečným překladem varování „Peligro – No Nadar“. V angličtině nápis zněl „Dangerous not to Swim“, tedy „Je nebezpečné neplavat“ namísto „Plavání je nebezpečné“.

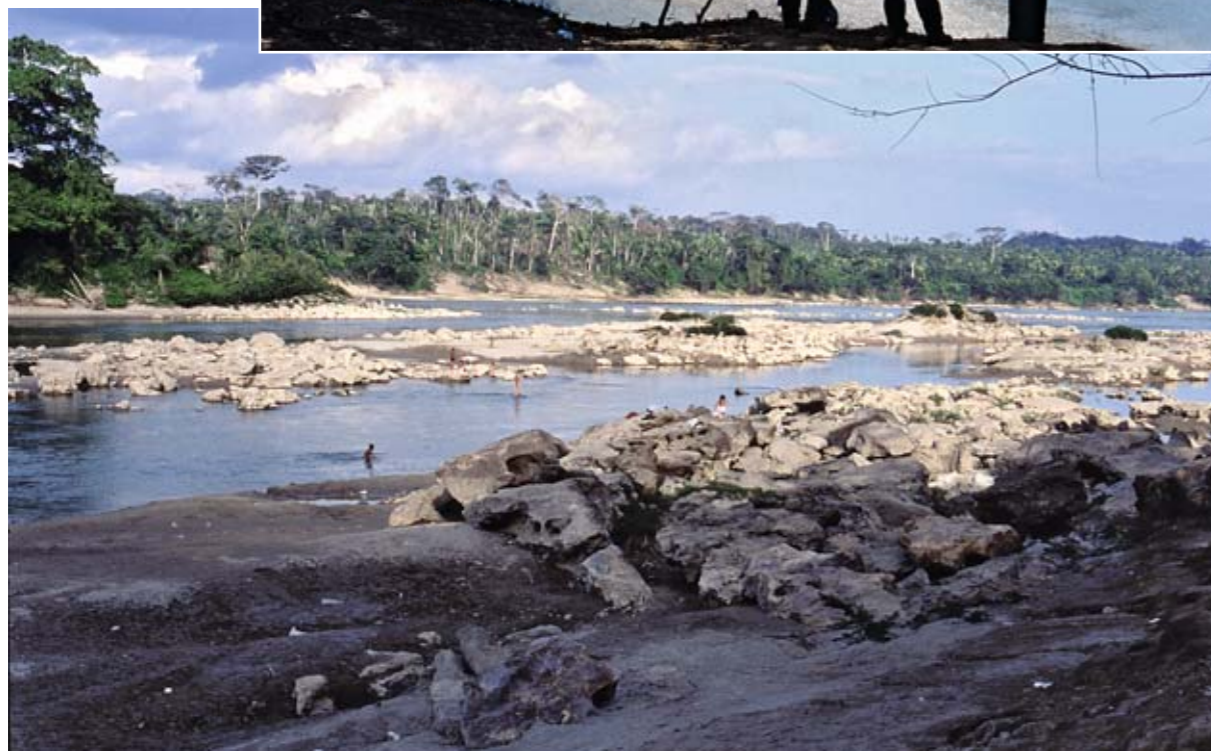
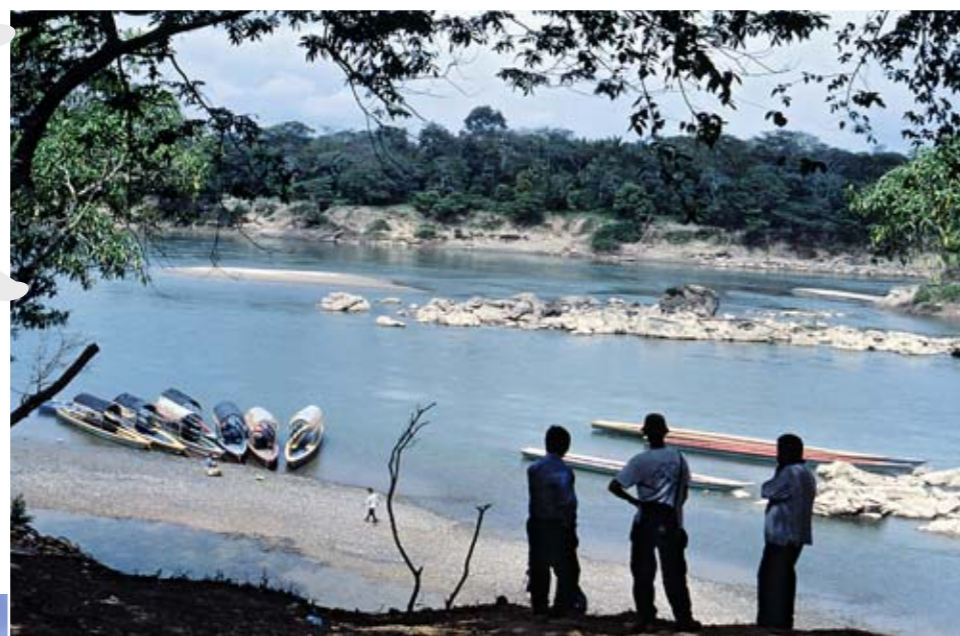
Hluboko v džungli, až při hranicích s Guatemalou, leží zbytky mayských měst Bonampak a Yaxchilán. Velmi těžko lze proniknout zejména k městu Yaxchilán. Posledních 22 kilometrů se cestuje po vodě na člunu, po hraniční řece Usumacinta. Odměnou je pohled na město v džungli, kde se zdá, jako by spíše džungle vítězila nad archeology. Biologové by se zde cítili jako v ráji. V lesích se vyskytuje 4300 rostlinných druhů, 450 druhů motýlů, 340 druhů ptáků a 163 druhů savců, mezi nimi i místní „král zvířat“, jaguár. Během cesty jsme museli překonat několik vojenských kontrolních stanovišť, protože jsme se ocitli opět v oblasti rebelujících zapatistů. Nejhorší zkušeností toho dne však byla až závěrečná cesta zpět mikrobusem. Auto nevalného technického stavu řídil dle mého názoru blázen, nepamatují si, že bych se někdy na silnici bál více.

San Cristobal de las Casas je nádherné koloniální město (130 tisíc obyvatel), rozkládající se 2 160 metrů nad mořem. Vzhledem ke zdejšímu příznivému klimatu tu nehrozí onemocnění malárií. Město bylo založeno španělskými kolonizátory již v roce 1528 a bylo pojmenováno po dominikánském mnichovi a misionáři Bartoloméovi de las Casas. San Cristobal byl jedním ze čtyř měst, kde zapatisté 1. ledna 1994 začali svoji revoluci obsazením vládních úřadů.

U guatemalských hranic, asi 100 km jihovýchodně od San Cristobalu, se rozprostírají jezera „Lagos de Montebello“. Měl jsem smůlu, kvůli mlze jsem je nemohl vůbec vyfotit, ale procházka okolními lesy mi spravila náladu.

V této oblasti mají venkované smůlu, pozemky jsou svažitě, plné kamení, s nedostatkem úrodné půdy. Životem místních obyvatel je pak dřina na poli. Na více už nezbyvá mnoho času ani energie.

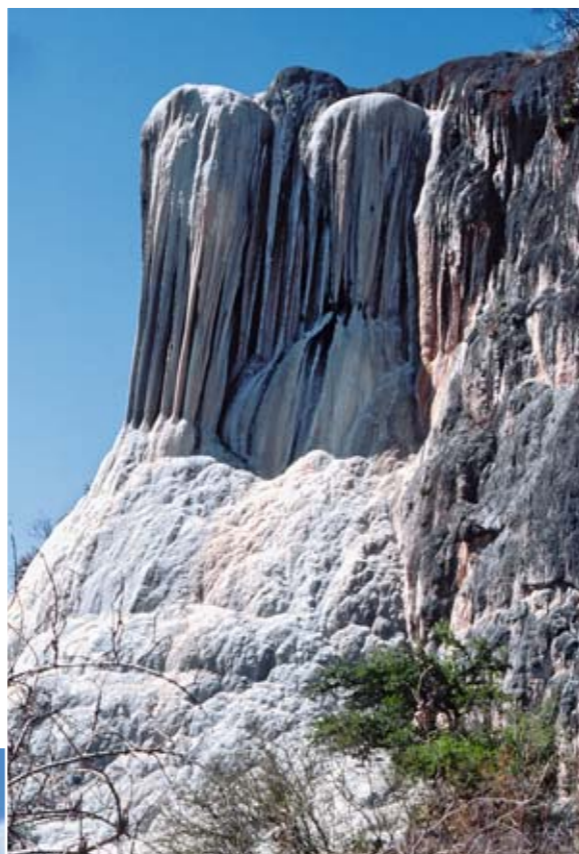

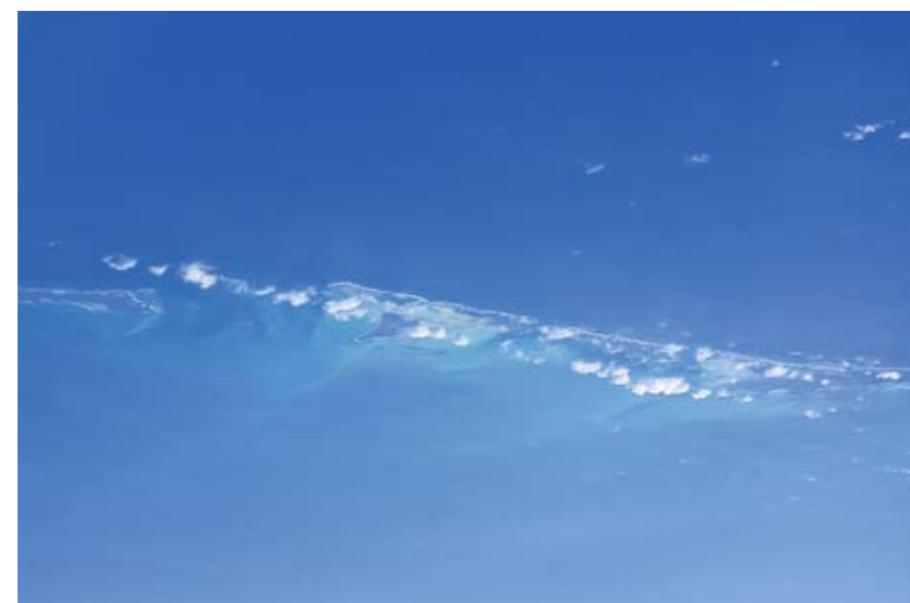
Nedaleko městečka Mitla, zhruba v půli cesty mezi Mexico City a guatemalskou hranicí, se nacházejí zatím nepříliš navštěvované skalní útvary Hierve el Agua, které vypadají jako vodopády. Vytvořeny byly horkými minerálními prameny vyvěrajícími na povrch. Nahoře vznikají četná jezírka, podobná například známé turistické atrakci v turecké Pamukkale.

Východně od města Tuxtla Gutiérrez, na řece Río Grisolva, leží Cañón del Sumidero s 800 metrů vysokými skalními stěnami. V roce 1981 zde byla postavena přehrada s vodní elektrárnou, která zvedla hladinu v délce 25 kilometrů. Jsou to vlastně takové čínské Tři soutěsky v malém. Z ekologického hlediska bylo zaplavení kaňonu problematické, ale dnes je to již bráno jako daná věc a projížďka člunem v kaňonu stojí určitě za to.

Ve státě Oaxaca leží tři údolí (Valles Centrales), která se radiálně rozbíhají od města Oaxaca (263 tisíc obyv.) do vzdálenosti 40–100 km. Nadmořská výška se tu pohybuje kolem 1500 metrů. Okolní hory a ruiny dávné Zapotecké civilizace (staré asi 2 500 let), z nichž nejznámější jsou Monte Albán a Mitla, vytvářejí krásné obrazy, které dle mého názoru dobře vyjadřují typickou mexickou krajinu.

4.4 Haiti

Cestou z Floridy na Haiti míjíme Bahamy. Je to souostroví několika desítek větších a mnoha set menších ostrovů. Na ostrově San Salvador poprvé přistál v Americe Kryštof Kolumbus. Místní obyvatelé byli odvázeni Španěly jako otroci do zlatých dolů na Haiti a také na Kubě. V roce 1717 se pak Bahamy staly britskou kolonií a teprve v červenci 1973 získaly nezávislost.

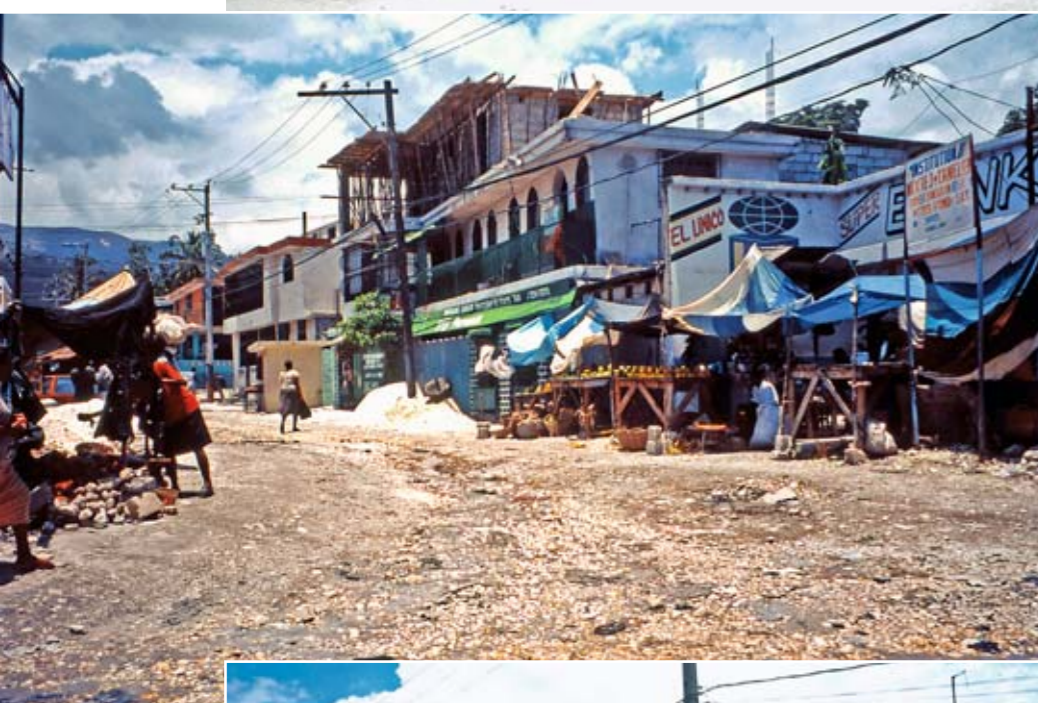

Haiti je nejchudší zemí na západní polokouli a jednou z nejchudších zemí světa. Na území 27 750 km² žije 8–10 milionů lidí, hustota zalidnění dosahuje hodnoty 300 obyvatel/km². Situace je ve skutečnosti mnohem horší, protože v Haiti hory pokrývají 75 % země a většina území tedy není zemědělsky využitelná. V hlavním městě Port-au-Prince žije oficiálně přes milion lidí, ve skutečnosti lze hovořit až o 2–3 milionech obyvatel.

Podle toho to také ve městě vypadá, v okrajových částech jsou obvykle jen nezpevněné cesty.

V hlavním městě bylo možné najít i hezká místa, například prezidentský palác, přezdívaný „Bílý dům“, který opravdu trochu připomíná sídlo amerického prezidenta. Nebo Vilu Manrese, která sloužila k odpočinku křesťanským misionářům a jejich blízkým, když je přijeli navštívit. Od 12. ledna 2010 to už bohužel neplatí, obě budovy se zřítily při ničivém zemětřesení. Na Haiti zahynulo okolo 250 tisíc lidí a dodnes (údaj platný v roce 2011) jeden a půl milionu lidí žije v provizorních podmínkách, odkázaných na humanitární pomoc.

Na okraji hlavního města bydlí hlavní představitel náboženství voodoo. Pamatuji si jen jeho křestní jméno Max (v červeném tričku uprostřed). Voodoo obsahuje prvky polyteistické tradice, přivezené s otroky ze západní Afriky, a římského katolicismu. Na Haiti žije 80% katolíků a 20% protestantů, ale asi 50% obyvatel vyznává zároveň i voodoo (které se však s křesťanstvím neslučuje). Max je zajímavou osobností. Vystudoval organickou chemii na pařížské Sorboně a pak získal doktorát a pracoval na Cornell University ve Spojených státech amerických. Teprve poté se vrátil do vlasti.

Haiti sdílí s Dominikánskou republikou ostrov Hispaniola, přičemž rozdíl v rozvinutosti zemí jsou markantní. Oba státy přitom mají srovnatelné přírodní podmínky. Z Dominikánské republiky se sem dováží všechno možné a auta se nakládají doslova „po okraj“. Tento snímek jsem vyfotil na hraničním přechodu.

Na Haiti byly realizovány již stovky rozvojových projektů, často však neskončily dobře. Tato škola byla vybavena počítači, satelitním přijímačem k získání připojení k internetu a solárními panely určenými k výrobě elektrické energie. Poté, co však američtí dárci odešli, vše se zhroutilo. Učitelé totiž dostávají peníze od vlády jen sporadicky a podle toho také výuka vypadá. Počítače byly rozkradeny a na střeše zůstalo jen torzo původního projektu.

Výbornou práci na Haiti odvádějí slovenští lékaři. Prof. Vladimír Krčméry se svým týmem zde provozují několik nemocnic, resp. zdravotních středisek. Jedno z nich je situováno v severozápadním cípu země, v Mole-Saint-Nicolas.

Toto místo bylo jednou z prvních zastávek Kryštofa Kolumba na jeho první cestě do Ameriky.

Čistý vápenec patří mezi jeden z mála přírodních zdrojů Haiti. Těží se převážně ručně, protože lidská práce je mnohem levnější v porovnání s použitím mechanizace. U pobřeží Haiti, nedaleko Port-au-Prince, byla objevena podmořská naleziště zemního plynu. Stát však nemá technologii na jeho těžbu a zahraniční investoři kvůli politické nestabilitě nepřicházejí.

Nejhorší podmínky k životu na Haiti jsou ve slumech. Nejznámější z nich můžeme nalézt v hlavním městě. Má poetický název „Sluneční město“ (Cité Soleil) a v extrémní chudobě zde žije 200–400 tisíc obyvatel. Přesto do hlavního města přicházejí z venkova další a další lidé, v naději, že se tu nějak uchytí a získají obživu.

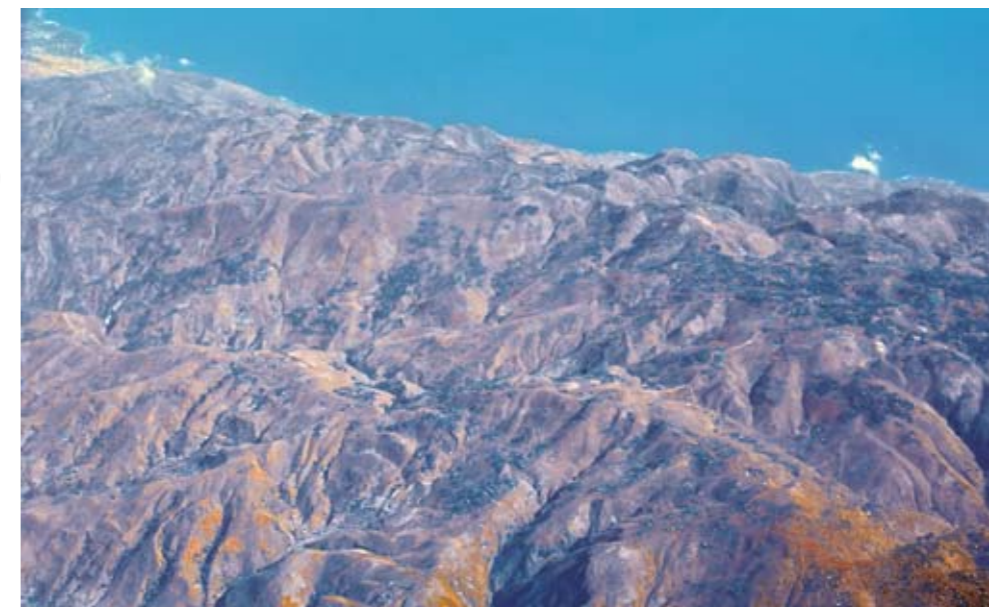

Odstranění lesního porostu má přímý vliv na vodní erozi. Přivalové deště snadno spláchnou nechráněnou půdu a země se tak stává na staletí neúrodnou.

Na Haiti oficiálně podle Světové zdravotnické organizace neexistuje dětská obrna. Toto tvrzení není zcela jisté pravdivé. Například tato holčička, kterou jsme potkali v jedné rybářské vesnici, nejspíše trpí právě dětskou obrnou. Nebo by její postižení mohlo teoreticky být způsobeno ještě přenosem syfilis z rodičů. Bez rozboru krve však nelze s jistotou určit, o jakou chorobu se jedná. Na Haiti jsou však celé oblasti, které léta nenavštívil jediný lékař. Proto lze považovat zprávy Světové zdravotnické organizace za ne zcela důvěryhodné.

Haiti nám může, bohužel, sloužit jako učebnicový příklad enviromentálního znevážení přírody. Tento ostrov býval a mohl by stále být tropickou zahradou. Dnes je však opak pravdou. Především kvůli přelidnění dochází k ničení ekosystémů. Protože lidé potřebují energii z biomasy, odlesnili 99% plochy Haiti.

V městečku Baie-de-Henne (v překladu Zátoka slepic) působil až donedávna český misionář Roman Musil. Pracoval především jako kněz, ale v rámci svých možností se snažil přispět k alespoň trochu důstojnějším životním podmínkám místních obyvatel. Zde stojí před studnou s pitnou vodou, na které je nainstalováno 32 solárních panelů. Pomocí elektrické energie z nich získané je voda vytahována z hloubky na povrch.

Další solární panely se podařilo získat a nainstalovat na faře. Díky tomu lze svítit, využívat počítač a mít funkční ledničku. Na faře lze používat i dieselový generátor na výrobu elektřiny, ale nafta je drahá a musí se dovážet z veliké dálky.

Opuštěný kostel v Mole-Saint-Nicolas vypadá žalostně. Nedaleko nicméně stojí další, modernější a funkční.

V Baie-de-Henne a v jeho okolí žije více než 10 000 obyvatel. Přesto zde nepůsobí ani jediný lékař! Toto zdravotní středisko vybudovali v rámci rozvojové pomoci Japonci, nyní však zeje prázdnotou. Jen občas sem zajíždějí z Mole-Saint-Nicolas slovenští lékaři.

I v tomto zapomenutém kraji občas dochází k politicky motivovanému násilí. Toto jsou zbytky bývalé policejní stanice, která byla přepadena a vypálena během nepokojů v roce 2004, kdy odešel do exilu tehdejší prezident Jean-Bertrand Aristide. Od té doby policisté v městečku nejsou, ale nikomu ani příliš nechybí.

Aristide je zajímavá, ale smutná postava moderních haitských dějin. Byl to původem katolický kněz, který jako mladý charizmatičtý muž působil ve slumech hlavního města. V únoru 1991 se stal k překvapení všech prvním demokraticky zvoleným prezidentem. Už v září 1991 ale armáda provedla puč a Aristide musel uprchnout ze země. Po silném tlaku mezinárodního společenství a sankcích se podařilo, aby se mohl vrátit v říjnu 1994 na zbytek pětiletého funkčního období do úřadu. Poté, v únoru 2001, byl zvolen prezidentem ještě jednou, ale jeho vláda byla stále horší a dopouštěl se jedné chyby za druhou. Situace se stávala neúnosnou, zemi zachvátily nepokoje a v únoru 2004

odešel Aristide na nátlak Spojených států amerických do exilu. Dnes žije v Jihoafrické republice. Údajně s sebou ze země odvezl několik set milionů dolarů. Je to smutný příběh člověka, který to myslel dobře, ale stále více se zapléтал do osidel intrik a autoritářských způsobů vlády, až skončil jako karikatura vrcholného politika.

Jedním ze zdrojů obživy místního obyvatelstva je výroba dřevěného uhlí. Dřeva není však dostatek a proto se přidávají i kaktusy, kterých tu roste poměrně hodně (zdejší krajina je suchá a připomíná americkou Arizonu).

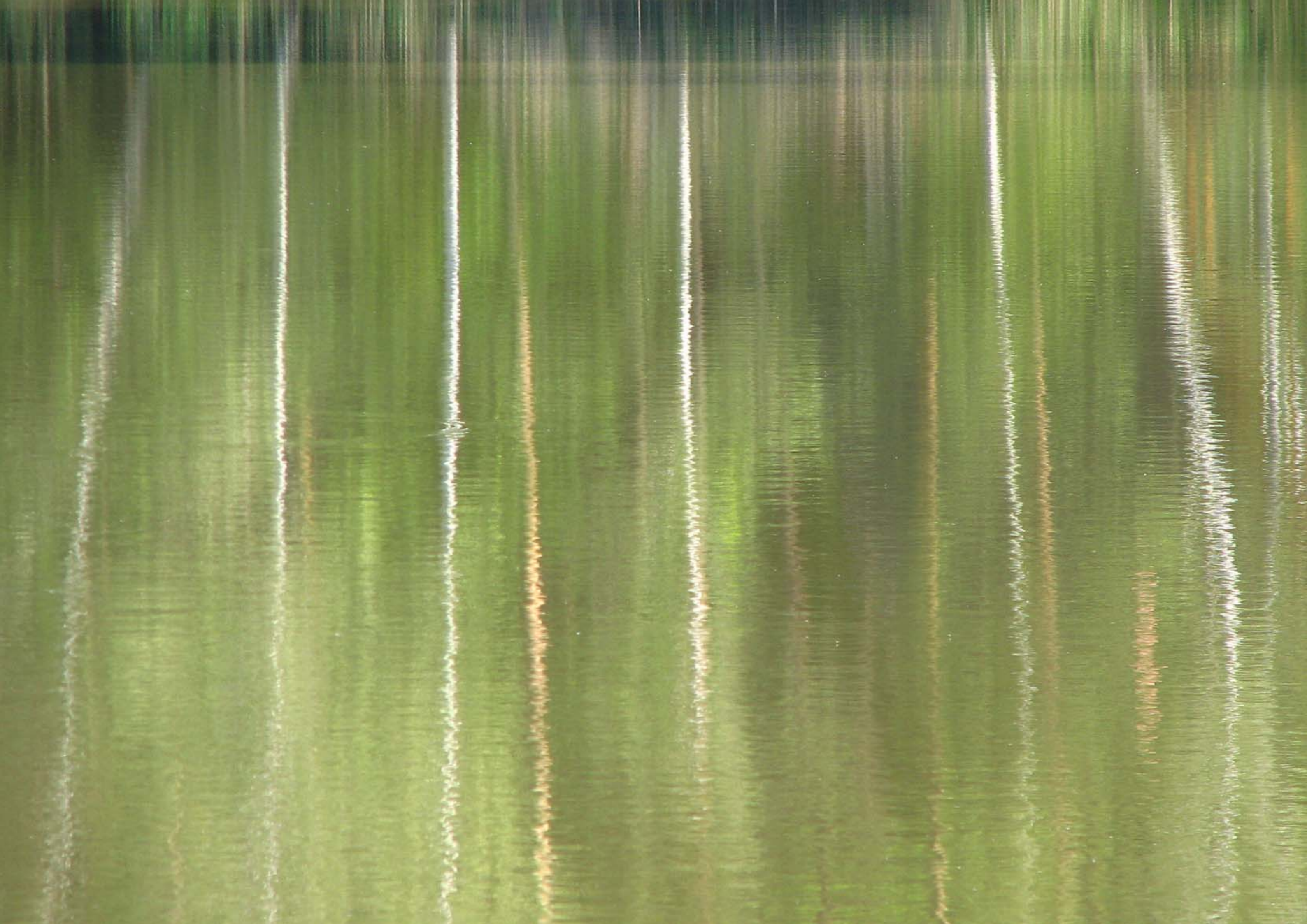
Na Haiti mají lidé velkou úctu k zemřelým. To však vede k tomu, že staví nákladné hrobky, neúměrně svým finančním možnostem. Rodina se takto často zadluží, za nějaký čas se o hrob předka nemá sílu postarat a hřbitovy pak působí zpustlým dojmem.

Někdy stačí málo, abyste způsobili hodně radosti dětem. Za pár tisíc korun nakoupil Roman Musil dětem potápěčské brýle a ploutve. Jestli má Haiti něčeho dost, tak jsou to krásné pláže. Děti pak dovádění v moři milují. Hlavním „bonusem“ však je, že se děti v útlém věku naučí plavat. Mnoho zdejších lidí se živí rybolovem, ale paradoxně neumí často plavat. Někteří z nich se utopí a z dětí jsou pak sirotci bez otce – živitele rodiny. Tyto děti, stanou-li se jednou rybáři, už se neutopí, alespoň ne na klidném moři, pár set metrů od břehu.

Nadějí země jsou děti. V jejich očích vidíte naději a chuť do života. Lehké to však mít nebudou. Polovina obyvatel Haiti je negramotná a také mnohé z dnešních dětí se nenaučí číst, psát, počítat a nebudou tedy moci rozvinout svůj tvůrčí potenciál. Nicméně naděje provází Haiti celou jeho velmi těžkou historií. První obyvatelé, indiáni nazývaní Taínos, připluli v kánoích na Haiti z východní Venezuely už někdy před 3 000 lety. V době příjezdu Kolumba jich na ostrově Hispaniola žilo kolem 400 tisíc. Španělé je však natolik vykořisťovali na plantážích a v dolech, že jich v roce 1519 (za pouhých 27 let!) zůstaly jen 3 000. Proto začali být ze západní Afriky dováženi černí otroci, kteří byli fyzicky odolnější a lépe snášeli těžkou práci. V této době již území dnešního Haiti patřilo francouzským kolonizátorům (východní část ostrova, dnešní Dominikánská republika, zůstala Španělům) a byla to pro ně velmi výnosná „perla Karibiku“. Na začátku 19. století se černí obyvatelé vzburili a od 1. ledna 1804 získali na Francii nezávislost (haitská vlajka vychází z francouzské trikolóry, má však odstraněný bílý pruh). Potíže ale pokračovaly, protože si Haitané neuměli dobře vládnout a neumí to dodnes. Například mezi lety 1843–1915 z 22 nejvyšších představitelů státu jenom jeden byl schopen dokončit svůj mandát. V roce 1957 se po měsících nepokojů dostal do čela země François Duvalier, který ve volbách zvítězil se svéráznou směsicí nacionalismu, rasismu (mysleno rasismu proti bělochům) a mysticismu, opírajícího se o voodoo. Následovalo 14 let tvrdé diktatury, na kterou však dnes mnozí nostalgicky vzpomínají jako na dobu, kdy byl aspoň pořádek.

Haiti je již přes 200 let samostatná, nezávislá, ale extrémně chudá země. Těžko říct, jakých bude za příštích sto či dvě stě let. Haitané se dosud nenaučili efektivně si vládnout. My, v rozvinutých zemích, jsme zase dosud nepřišli na to, jak jim účinně pomoci.

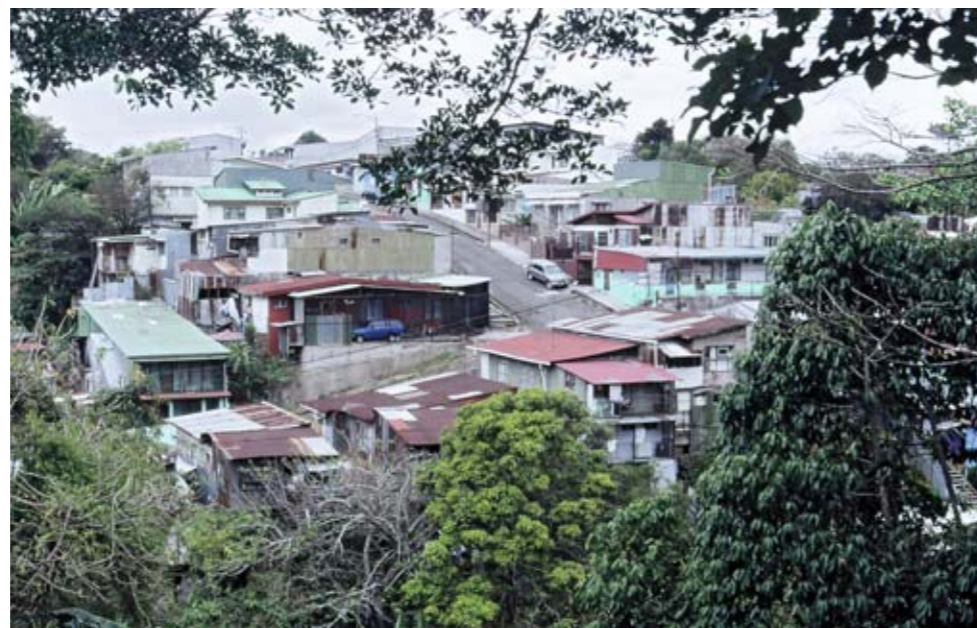

4.5 Kostarika

Kostariku považují za velmi zajímavý středoamerický stát, jen o málo větší než Slovensko (51 000 km²), který má i podobný počet obyvatel (4,5 milionu). Kostarika byla oázou politické stability v dobách, kdy v okolních zemích probíhaly rozsáhlé nepokoje a občanské války (v Nikaragui, Panamě, Salvadoru, Hondurasu...). Je to o to pozoruhodnější, že tato země nemá vlastní armádu. Kostarika zasluhuje obdiv za svůj přístup k ochraně životního prostředí. Na území vzniklo postupně 28 národních parků, které zabírají přes 12 % území státu. Tato země má však jeden nečekaný problém. Díky svému přírodnímu bohatství, stabilnímu politickému systému a solidně fungujícímu státu přitahuje movité Američany, kteří si zde kupují půdu a stavějí haciendy. Časem by se tak mohlo stát, že Kostarika nebude dobytá či kolonizována, ale tiše rozprodána. Fotografie zachycuje předměstí hlavního města San José.

Jedním z národních parků je Parque Nacional Volcán Irazú, nedaleko San José, dvacet kilometrů severovýchodně od města Cartago. Tento největší a nejvyšší aktivní vulkán na Kostarice (3432 metrů) byl naposledy aktivní v roce 1963. Od roku 1723 zde bylo zaznamenáno patnáct erupcí, takže lze předpokládat, že se dříve nebo později opět probudí. Vrchol je pokryt sopečným popelem. Jeho hlavní kráter, vyplněný jezerem zeleného zabarvení, dosahuje hloubky 300 metrů. Za dobrého počasí lze z vrcholu směrem na západ dohlédnout až k Tichému oceánu a směrem na východ až ke Karibskému moři. Sopku obklopuje džungle. Po celý rok tu převládá teplé a vlhké počasí s průměrným množstvím srážek 2 160 milimetrů.

Nedaleko malého města Guácimo, napůl cesty mezi San José a pobřežím Karibiku, se v tropickém pralese, na území bývalé banánovníkové plantáže, ukrývá EARTH University (Escuela de Agricultura de la Región Tropical Húmeda – Zemědělská škola pro oblast vlhkých tropů).

Založena byla v roce 1990. Vzdělává se zde po čtyři roky 410 studentů, kteří se zaměřují na ekologické a dlouhodobě udržitelné zemědělství. Do prvního ročníku nastupuje každoročně 100 studentů vybraných z 1 300 uchazečů.

Asi třetinu přijatých studentů tvoří Kostaričané, zbytek přichází z dalších 24 zemí, zejména z Latinské Ameriky. Roční školné činí 15 000 dolarů, ale většina studentů má stipendium, protože univerzita je podporována americkými nadacemi a má sloužit jako vzorová škola vychovávající zemědělskou elitu budoucnosti.

Ke škole patří pozemky o rozloze 3 000 hektarů, což velikostí odpovídá někdejšímu poměrně velkému zemědělskému družstvu u nás. Studenti musí dvakrát týdně od šesti od rána pracovat na farmě nebo na poli.

U studentů je rozvíjen podnikatelský duch. Každý z nich musí během studia realizovat několikosemestrální projekt, kdy pod vedením učitelů rozvine vlastní podnikatelský záměr – např. výrobu jogurtů, chov slepic apod. Na začátku dostane k dispozici finanční částku a podmínkou úspěšného absolvování kurzu je, že projekt musí být životaschopný a neprodělný. V případě zisku projektu, si část výnosu ponechá student, část dostane škola.

Západ slunce v EARTH University.

Mezi zajímavosti patří i tato bioplynová stanice, která pomáhá při ohřevu vody.

4.6 Brazílie

Brazílie je pátou největší a nejlidnatější zemí světa (192 milionů obyvatel) a největší v Jižní Americe. Proto má v rámci Latinské Ameriky poněkud velmocenské ambice (ráda by získala, coby zástupce Latinské Ameriky, stálé členství v Radě bezpečnosti OSN). To se ostatním státům samozřejmě nelíbí a tento pocit jistého odcizení umocňuje fakt, že v Brazílii na rozdíl od ostatních španělsky mluvících států je úředním jazykem portugalština. Symbol Brazílie, sedmimilionové Rio de Janeiro, je bezesporu díky svému okolí jedno z nejkrásnějších měst světa.

Rio, to jsou především pláže pro turisty, přičemž Copacabana, Ipanema a Leblon patří mezi nejslavnější. Vytvářejí pěknou kulisu luxusním hotelům, ale kousek za nimi začíná oblast chudinských čtvrtí, tzv. favel. Snad nikde jinde na planetě Zemi na sebe takto těsně nenavazuje svět bohatých a chudých.

Městu vévodí a návštěvníky vítá 39,6 metrů vysoká socha Krista Vykupitele (Cristo Redentor). Nachází se na 710 metrů vysokém vrcholu Corcovado (Hrbáč). Říká se, že Kristovy ruce by v případě Ria neměly být takto doširoka otevřené, ale spíše složené na prsou, neboť vzhledem k velmi vysoké míře kriminality existuje velká pravděpodobnost, že návštěvníci města budou okradeni. Zloději, mladiství z chudých slumů (tzv. favel), se spojují do gangů, které se stávají nebezpečnými především tím, že lidský život pro ně nic neznamena. Proto jedinou prevencí je nemít u sebe žádné cennosti, ale jen menší finanční obnos a ten případným útočníkům bez okolků vydat.

Největším městem Brazílie je Sao Paulo. Samotné město má 11 milionů obyvatel a s přilehlými předměstími 20 milionů. Nepočítáme-li Tokio, které má společně s přilehlou Yokohamou až 30 milionů obyvatel, můžeme říct, že se jedná o druhé nejlidnatější velkoměsto světa po Mexico City. Centrum města vypadá hezky, nachází se zde několik rozlehlých a dobře udržovaných parků. Nicméně i ono je obklopeno prstencem favel a s nimi spojenou kriminalitou. Během inverzních dnů pak má především kvůli automobilové dopravě potíže se smogem.

Favely se v Rio šplhají do strmých kopců, kde jsou pozemky pro chudé dosažitelnější. Oproti slumům v Asii nebo v Africe nepůsobí až tak nuzným dojmem. Život zde ale snadný není. Favelám vládne gangy překupníků a prodejců drog, kteří tu mají před policií dokonalý úkryt. Občas dokonce postaví na své náklady i nějaké hřiště nebo vypomohou jiným způsobem. Za to ovšem vyžadují mlčenlivost a loajalitu, jejíž porušení se krutě trestá.

Za zmínku stojí také satelitní televizní přijímač. Lidé, často nezaměstnaní, tráví před televizí denně mnoho hodin a sledují nekonečné ohlupující seriály a telenovely. Utíkají tak z každodenní reality do virtuálního světa.

V Brazílii lze vidět největší rozdíl mezi chudými a bohatými. Dvacet procent obyvatel s nejvyššími příjmy bere v průměru třicetkrát více než dvacet procent obyvatel s nejnižšími příjmy. Pokud bychom porovnali příjem pěti procent nejbohatších a pěti procent nejchudších, rozdíl by byl několikasetnásobný.

Za velkou výhodu Rio lze považovat to, že téměř v centru města začíná 32 km² veliký národní park Tijuca Forest, kde se nachází i hora Corcovado se sochou Krista Vykupitele. Můžete tedy snadno uniknout ruchu velkoměsta a strávit příjemné okamžiky v tropickém lese, který překypuje bujnou vegetací po celý rok.

Pozoruhodným místem je hlavní město brazilského státu Paraná, Curitiba, s téměř dvěma miliony obyvatel. Bývá nazývána mekkou architektů a považována za město s nejlepšími podmínkami k životu v Brazílii. Obyvatelům zpříjemňuje život dostatek veřejné zeleně. Pohyb po městě usnadňují rozsáhlé pěší zóny v centru města a výborně rozvinutý systém rychlé autobusové dopravy (rapid transit system). Jeden pruh je na silnici vyčleněn jen pro autobusy, takže veřejná hromadná doprava je levná, rychlá a pohodlná. Pro chudé má město vytvořený zajímavý systém podpory – za odpadky, které lidé mohou sbírat a třídit, dostávají potravinové lístky. Takto se řada lidí nasytí a město je na podmínky rozvoje světa nebyvale čisté.

Z Curitiba lze podniknout asi čtyřhodinovou cestu vlakem do přístavního města Paranaguá. Aby bylo možné překonat 900 metrů převýšení, vede 110 km dlouhá trať přes 13 tunelů a 67 mostů. Projíždí se atlantickým lesem, jehož poslední zbytky jsou dnes chráněny národním parkem Parque Estadual Marumbi. V minulosti bylo vykáceno a především na plantáže cukrové třtiny přeměněno více než 90 procent původní rozlohy lesa. Když projíždíte národním parkem, máte pocit, že se prales rozprostírá do nekonečna. Teprve pohled do mapy nebo satelitní snímek vám odhalí, kolik lesa již bylo zničeno. Podobný trend probíhá i v největším tropickém deštném lese na světě, v Amazonii. Ze země by se vám plochy lesa zdály nekonečné a tedy svým způsobem nezníčitelné. Pohled ze satelitu vypadá však jinak – zhruba polovina původní rozlohy amazonského lesa je zničena a „civilizace“ nadále postupuje vpřed nezadržitelným tempem.

Součástí atlantického lesa jsou i pobřežní mangrovníkové porosty. Jedná se o nepropustný ale nesmírně bohatý ekosystém.

Život v Paranaguá si zachoval do jisté míry svůj koloniální ráz. Díky tropickému vedru, vlhku a dusnu plyne velmi pomalu. Ačkoliv se jedná o jeden z hlavních brazilských přístavů, na otevřené moře bychom dopluli po proudu řeky Baía de Paranaguá až po 30 km.

Byl by hřích být ve státě Paraná a nenavštívit jeden z největších přírodních divů světa, vodopády Iguacu na stejnojmenné řece, která tvoří část hranice mezi Brazílií a Argentinou. Jedná se vlastně o soustavu 275 vodopádů rozprostřených v délce 2,7 kilometrů s převýšením až 82 metrů. V průměru zde protéká 1 746 m³ vodní masy za vteřinu, ale po deštích byl v tomto místě zaznamenán průtok dokonce 12 800 m³ za vteřinu. Naopak během sucha v létě 2006 klesl průtok na pouhých 300 m³ vody za vteřinu.

Asi dvě třetiny vodopádů se nacházejí na argentinské straně hranice, včetně nejslavnější části, tzv. Dávlova hrdla (Garganta del Diablo). Je to 700 metrů dlouhý, 150 metrů široký a 82 metrů vysoký katarakt (stupňovitý vodopád). Přímo pod něj se můžete nechat z argentinské strany zavézt rychlým člunem s velmi silným motorem.

Ať už přijíždíte z brazilské nebo argentinské strany, podívaná na takovou vodní masu je úchvatná, srovnatelná jen s Niagarskými vodopády v Severní Americe nebo s Viktoriinými vodopády v Africe. Z brazilské strany byste měli lepší panoramatický výhled, z argentinské strany se zase dostanete do blízkosti Dávlova hrdla. Nejlepší je navštívit oba břehy řeky, jen musíte po silnici udělat objížďku asi 30 km.

4.7 Peru

Peru je třetí největší stát Jižní Ameriky s necelými 30 miliony obyvatel a s nesmírnou rozmanitostí přírodních podmínek. Na západě leží poměrně hustě obydlený pobřežní pás, směrem na východ se pak zvedají Andy, jejichž nejvyšší vrcholky přesahují 6 000 metrů. Andy se následně svažují do Amazonské nížiny s tropickým deštivým lesem.

Mojí první zastávkou bylo město Arequipa (přijížděl jsem od jihu, z Chile), které leží ve výšce 2 325 metrů nad mořem. Město obklopují tři vulkány, z nichž nejvýraznější je El Misti (5 822 metrů). Sopky se čas od času probouzejí k aktivitě (naposledy v roce 2001) a pak mohou být i životu nebezpečné.

Klášteř Santa Catalina lze považovat za nejatraktivnější památku města a zároveň za jeden z nejkrásnějších komplexů koloniálních budov v Peru.

Přibližně 120 kilometrů severně od Arequipy leží Cañón del Colca, donedávna považovaný za nejhlubší kaňon světa (3 191 metrů). Nedaleký Cañón del Cotahuasi je však ještě o 163 metrů hlubší, avšak turisticky navštěvovanější prozatím zůstává Cañón del Colca. Nahore nad kaňonem se nacházejí vesnice, které byly ovlivněny španělskou koloniální architekturou.

Mezi největší atrakce Cañonu del Colca patří pozorování kondorů. Tento majestátní pták, žijící v nadmořských výškách 3 000–5 000 metrů, má rozpětí křídel až tři metry a při letu dokonale využívá teplých vzdušných proudů. Kondor symbolizující spojení nebe a země byl Inký uctíván jako posvátné zvíře.

Turistický ruch se stává častým přivýdělkem domorodých indiánů. Tato holčička se svoji lamou se nechá ráda vyfotit, ale očekává za to nějaký drobný finanční obnos. Mimochodem, pojmenování zvířete vzniklo dosti kuriózně. Španělští dobyvatelé se ptali domorodců, jak zvíře nazývají: ¿Cómo se llama? (Jak se jmenuje?). Indiáni se domnívali, že Španělé mají pro toto zvíře název „lama“ a postupně se pojmenování ujalo jak mezi Indiány, tak mezi Španěly.

Dole obdělávají indiáni svá políčka terasovitým způsobem. Každý kousek, byť i velmi svažité půdy, je maximálně využit.

Cuzco je nejstarší dosud obydlené město v Americe a pro archeology představuje opravdový poklad. Bylo hlavním městem Inků a následně i španělských dobyvatelů. Dnes má město i jiné, méně lichotivé, prvenství – v množství okradených turistů.

Z Cuzca se obvykle vyjíždí za nejatraktivnější lokalitou v Peru – Machu Picchu. Návštěva tohoto skvostu v horách není levnou záležitostí, nelze ji uskutečnit za méně než 200 amerických dolarů. Výhodné je jet nejdříve autobusem do Urubamby a poté autobusem či taxíkem do Ollantaytamby. A teprve až zde nasednete na drahý vlak do Aguas Calientes, městečka, které je výchozím bodem pro návštěvu Machu Picchu. Jedna cesta vlakem stojí nejméně 55 dolarů, tedy tam a zpět 110 dolarů. Do místního, mnohem levnějšího spoje vás nepustí, musíte jet turistickým vlakem. Místní obyvatelé žijí v takové chudobě, že si nemůžou dovolit vůbec žádný vlak a chodí proto po železnici pěšky.

Na to, kolik peněz do této oblasti přinášejí turisté, vypadají nádraží po cestě žalostně a předpokládám, že místní nemají z turistického ruchu vůbec nic.

V džungli vždy něco kvete a bylo by nádherné vydat se lesním porostem po stezkách, které používali již staří Inkové. Dnes jsme tu ale kvůli něčemu jinému.

I v dvoutisícovém městečku Aguas Calientes lze narazit na hezkou část s hotely, restauracemi a obchody, ale stačí stačit přejít řeku a dostáváte se do oblasti, kde žijí lidé velmi nuzně.

Již ráno o půl páté je dobré postavit se do fronty na autobusy, které vyvázejí návštěvníky nahoru od řeky Urubamby k Machu Picchu. V sezóně památky navštíví denně 1 000 lidí i více, proto doporučuji přivstat si. Ale stojí to za to. Den se probouzí a sluníčko vytahuje z džungle vlhkost, která tu kondenzovala během chladnější noci.

Po zaplacení téměř 60 dolarů u vstupu do areálu se před námi otvírají úžasné pohledy, známé z kalendářů a turistických průvodců.

Místa a zemědělské půdy byl velký nedostatek. Proto se domy stavěly i přímo ve svahu a zemědělské plodiny se pěstovaly na pečlivě udržovaných terasách, které zabraňovaly erozi.

Dodnes se neví, k čemu Machu Picchu sloužilo. Místní obyvatelé totiž před příchodem Evropanů nepoužívali písmo. A není také jasné, proč bylo v roce 1572 náhle opuštěno. Možná i toto místo zasáhla epidemie pravých neštovic, kterými se domorodci nakazili od Španělů, ale jisté to není. Poté více než tři století stavby chátraly, až do jejich objevení v roce 1911.

Je dobré nejdříve doslova proběhnout celým komplexem a dostat se co nejdříve až k bráně, kterou vstupují turisté na Huayna Picchu, kopec, který se příkře zvedá 200 metrů nad okolní terén a odkud je krásný výhled do okolí. Každý den může vejít jen 200 návštěvníků v sedm hodin ráno a dalších 200 lidí v deset hodin dopoledne. A ne na každého se proto dostane. Měl jsem štěstí, byl jsem 184. v pořadí v prvním termínu.

Postavit město takto v horách nebylo snadné. Kameny se tahaly zdaleka a z míst mnohem níže. Inkové neznali kolo, takže to musela být neskutečná dřina.

Je vyloučené zůstat tu přes noc, ale vyplatí se pobýt v celém komplexu i okolí od východu do západu slunce, kdy odjíždějí poslední autobusy. Machu Picchu nám snad může být poučením, že civilizace, které tu byly před námi, dokázaly vybudovat nádherné věci na nedostupných místech, a přesto zanikly. Žádná civilizace nemá záruky, že tu bude „navěky“, i když si to lidé v dané době mohou namlouvat.

Přeneseme se od Machu Picchu na jihovýchod, do stotisícového města Puno, které leží na břehu největšího vysokohorského jezera Titicaca, ve výšce 3 821 metrů nad mořem. Jezero má rozlohu 8 288 km² a dosahuje hloubky až 304 metrů. Východní část jezera patří k Bolívii.

Titicaca je nejvýše položené jezero na planetě s komerční lodní dopravou. Zaujal mě příběh parníku Yavari. Yavari a jeho sesterská loď Yapura (v pozadí) byly vyrobeny v Anglii v roce 1862 a převezeny do přístavního města Arica (severní Chile). Loď rozložená na 2 766 částí byly odtud dopraveny na mulách (!) až k jezeru Titicaca, do nadmořské výšky téměř čtyř kilometrů a následně zkompletovány. Když dosloužily peruánské armádě, byly ponechány na břehu. V roce 1982 si anglická dáma Meriel Larken při návštěvě jezera usmyslela, že loď zachrání a obnoví jejich provoz. Vytvořila tzv. Yavari Project, který podpořil např. i britský princ Filip. V roce 1999 byla Yavari spuštěna po téměř půl století opět na vodu. Jedná se o pěkný příklad toho, co zmůže jedinec, když má cíl, kterému věří a jde si za ním.

Nedaleko od pobřeží se rozkládají uměle zbudované plovoucí ostrovy (Islas Flotantes). V minulosti se takto lidé bránili před agresivními a rozpínavými sousedy, například před Inků. Dnes můžeme napočítat šedesát ostrovů o velikosti poloviny fotbalového hřiště, na každém z nich žije 5–6 rodin s celkovým počtem asi třiceti obyvatel.

Na největším ostrově stojí i škola, poštovní stanice a samozřejmě prodejny suvenýrů. Turisté navštěvují asi 45 ostrovů, místní lidé se tak stali atrakcí a vděčným objektem pro fotoaparáty návštěvníků. Vedle rybolovu to patří k jejich hlavnímu zdroji příjmů. Dalších přibližně patnáct ostrovů leží dále na jezeře a místní obyvatelé se turistů straní, dávají přednost tradičnímu životu.

Během mé návštěvy na jednom z ostrovů probíhala svatba. Byla to svérázná směs tradice, moderního života a kýče (viz dvě labuť nad hlavami novomanželů). K obveselení a k tanci hrála hudba. Elektrické kytary a veškerá aparatura byly poháněny elektrickým proudem z naftového generátoru. Novomanželé dostali od známých z okolních ostrovů spoustu darů. Mělo to ale jeden háček. Ženich si musel s každým připít a v době pořizování tohoto snímku už okolní svět vnímal poněkud rozmlženě.

V době incké říše i před ní bylo v této oblasti zvykem pohřbívat významné občany po jejich skonu do kamenných věží, nazývaných chulpas. Ty dosahovaly výšky až 12 metrů a nebožtíkovi se na cestu na onen svět přidávalo jídlo, šaty, ale také vzácné poklady. Některé věže byly dokonce dekorovány, např. zde zpodobněním ještěrky. Dnes lze nalézt největší množství těchto relativně zachovalých věží v okolí Sillustani, až 50 km od Puna. Všechny hrobky již byly, bohužel, v minulosti vykradeny.

To, jak jsou věže rozbořeny, není důsledek činnosti vykradačů, ale působení blesků. Místní kámen obsahuje železité sloučeniny a věže pak za bouřky blesky přitahují jako hromosvod.

Věže Sillustani leží na poloostrově u málo známého, ale pěkného jezera Umayo, v nadmořské výšce 3 890 metrů. Milovníci přírody zde najdou množství druhů rostlin a vodních ptáků.

Při zapadajícím slunci je město Puna, kterému vévodí socha Inky, velmi fotogenické. Jen je dobré mít na paměti, že slunce je v těchto nadmořských výškách velmi ostré a po jeho západu teploty rychle klesají k nule.

4.8 Bolívie

Když překročíme hranici mezi Peru a Bolívií ve městě Copacabana, jde hned poznat, že jsme se ocitli ve druhé nejchudší zemi Latinské Ameriky (po Haiti). Přes záliv jezera Titicaca nevede most, je třeba jej překonat na těchto plavidlech, což samozřejmě dopravu nejen prodražuje, ale hlavně zpomaluje.

Bolívie se rozprostírá na ploše něco málo přes 1 milion km², na které žije necelých devět milionů obyvatel. Je to vnitrozemský stát, bez přístupu k moři. Nebylo tomu tak vždy. V letech 1879–1883 bojovala Bolívie společně s Peru proti Chile a prohrála. Ztratila tak provincii Atacama, kde jsou největší naleziště ledu na světě a tím i přístup k moři. Další části území ztratila Bolívie ve sporech s Peru a Brazílií. Bolívie získala (resp. vybojovala si) nezávislost na Španělsku v roce 1825. Od té doby tam však periodicky probíhaly četné války a nepokoje. Postavení armády proto vždy bylo a je velmi silné.

Altiplano představuje typický obrázek Bolívie. Tato suchá vysoko položená náhorní plošina And se vyznačuje krušnými životními podmínkami.

V La Pazu žije 1,5 milionu lidí, na okolní náhorní plošině pak další milion. Lidé se proplétají mezi tisíci aut, zvládají to však obdivuhodně. Chodci i řidiči jsou, na rozdíl od těch českých, trpěliví a dokonce usměvaví.

Kousek za hlavním městem (asi dvacet kilometrů od něj) začíná jedna z nejkrásnějších turistických tras v Andách, El Choro trek. Nastupuje se v La Cumbre, ve výšce 4 725 metrů, a je třeba vystoupat do 4 859 metrů. Poté cesta klesá o 3 250 metrů níže, až do tropické džungle do vesnice Chairó. 70 kilometrů cesty se dá ujit za dva až tři dny, kvůli nebezpečí okradení však není dobré chodit sám. Proto jsem se vydal jen do nejvýše položeného místa a zase zpět. Odměnou mi byl nádherný pohled na okolní hory.

La Paz drží světový primát mezi hlavními městy co se týče nadmořské výšky, ve které se nachází. Leží v širokém kaňonu řeky Choqueyapu, pod náhorní plošinou, na které se ve výšce 4000 m. n. m. nachází nejvýše položené mezinárodní letiště. Vzduch je zde natolik řídký, že letadla potřebují pro vzlet dvojnásobně dlouhou rozjezdovou dráhu, než bývá obvyklé.

Santa Cruz, nížinné město nacházející se na východě, soupeří o dominantní postavení s La Paz. Východní část země je bohatá na naleziště zemního plynu a existují snahy o odtržení této části od chudší horské oblasti And. Zatím však zůstává La Paz hlavním městem a snad to tak bude i do budoucna, protože rozštěpení země by se asi neobešlo bez krveprolití.

Na cestu je dobré vydat se hned časné ráno, protože dopoledne začne sílíci slunce vyťahovat z džungle vlhkost, která zde v noci kondenzovala. Nejpozději kolem poledne pak okolní kopce zmizí v oblacích a návštěvník nemá možnost pozorovat okolní krajinu.

Na jižním okraji jezera Titicaca, asi 70 km východně od La Paz, leží ruiny Tiahuanaco (nazývané také Tiwanaku), staré více než 1000 let. Civilizace, která tyto stavby vytvořila, vznikla pravděpodobně někdy kolem roku 600 před naším letopočtem. Víme však o ní velmi málo. Město, které se tu nalézalo, mělo nejméně 20 000 obyvatel. Civilizace ovšem z nám neznámých důvodů zanikla někdy kolem roku 1200. Indiánské legendy praví, že Tiahuanaco bylo hlavním městem vousatého bílého muže jménem Viracocha. Vliv této civilizace v době svého rozkvětu zasáhl pravděpodobně celou oblast And a geograficky je toto naleziště umístěno v jejich centru. Existují také spekulativní dohady, že tato civilizace snad měla jakési spojení s egyptskou civilizací. Údajně se v Egyptě našly pozůstatky lístků koky a tabáku, což by o propojení těchto dvou světů svědčilo. Alespoň nám to tvrdil průvodce, je však třeba brát toto tvrzení s rezervou.

Dnes probíhají intenzivní archeologické průzkumy a je dost možné, že jednou se toto místo zařadí mezi historické památky srovnatelné svým významem s největšími inckými, mayskými a aztéckými lokalitami.

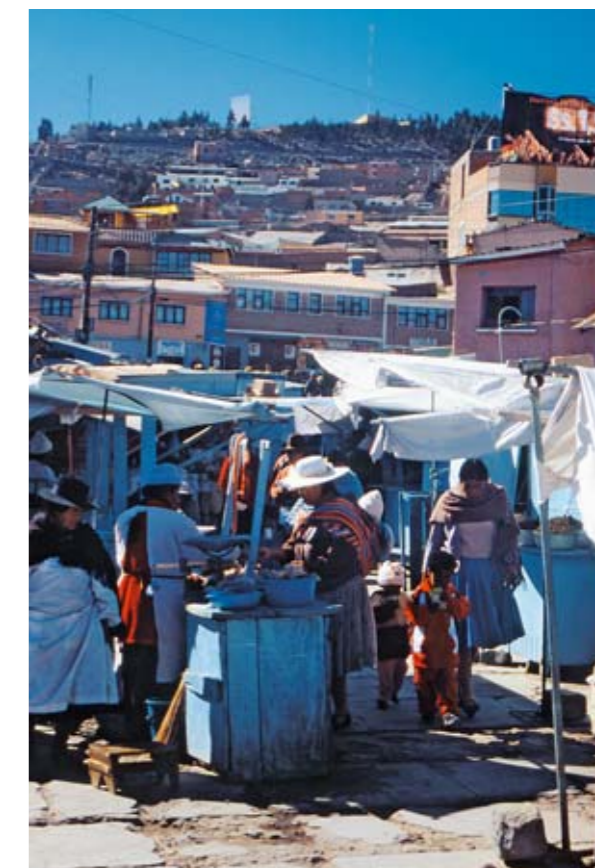
Slavným místem v Bolívii je město Potosí ve výšce 4090 metrů nad mořem. Jedná se o nejvýše položené město na světě s počtem obyvatel převyšujícím sto tisíc. Bylo založeno v roce 1545, ale dnes již jen vzpomíná na zašlou slávu. Těžilo se zde stříbro a další kovy a v 18. století to bylo největší a nejbohatší město v celé Latinské Americe, které mělo dokonce vlastní operu.

Zdrojem bohatství byla hora Cerro Rico (Bohatý kopec).

Obyvatelé Potosí jsou dnes vlastně lapeni v pasti. Jinou obživu, než těžbu vzácných kovů v této nadmořské výšce v současnosti nemají. Protože je však stříbro již vytěženo a ostatní kovy se těží velmi primitivním ručním způsobem, nemají horníci šanci konkurovat mechanizovaným dolům s moderní technikou v Kanadě či jinde na světě. Dřou stále tak tvrdě jako před staletími a i nadále zůstávají stejně chudí.

Horníci jsou věřící a při východu z dolu obvykle pokládají jako výraz vděku nějaké drobné dary u sochy Ježíše Krista. Je však zajímavé, že ještě více darů dávají k sošce místního démona Tata Kaj'chu. Důvod je prostý – horníci věří, že Bůh je na nebesích, předpokládají tedy, že pod zemí, kde se nepříjemné horko vyšplhá až ke 45 stupňům Celsia, musí být sídlo démona. Toho nazývají Tío (strýček), nikdy ďábel (Diablo). Protože si berou to, co patří jemu (stříbro, cín a další kovy), usmiňují si jej obětmi – alkoholem, listy koky a cigaretami, které vkládají zapálené mezi rty jeho sošky.

Nepřetržitě se zde těží již více než čtyři století. Indiáni a otroci dovezení z Afriky pracovali v hrozných podmínkách, umírali hlavně na silikózu. V době koloniální vlády, v letech 1545–1825, na následky těžby předčasně umřelo až osm milionů lidí. Dnes nejsou podmínky o mnoho lepší. Horníci po 10–15 letech práce v dole dostanou nevyhnutelně silikózu způsobenou vdechováním toxických anorganických látek. Pokud mají zničených padesát procent plic, mohou odejít na penzi, ze které však stěží uživí rodinu. Proto obvykle i nadále pokračují v práci a umírají brzy, někdy mezi 40–45 lety. Chlapec na snímku je starý 17 let a v dole pracuje od svých 11 let. Má štěstí, že umí trochu anglicky, a proto může část své pracovní doby působit jako turistický průvodce. V tomto věku už horníci běžně mají děti, protože vědí, že nebudou žít dlouho.

Než jdou horníci do dolu, musí si na místní tržnici nakoupit listy koky a dynamit. Koupit zde volně obojí není žádný problém. Koku pak žvýkají během celé směny, která obvykle trvá 5–6 hodin. Bez ní by nelidské podmínky nevydrželi.

Bolívie je turisty stále ještě ne zcela objevená země. Ačkoliv lze Bolívii považovat za stejně atraktivní jako Peru, zavítá do této země mnohem méně návštěvníků. Jednou z největších turistických zajímavostí je největší solné jezero světa, Salar de Uyuni. Má rozlohu 12 106 km² (pokrylo by zcela plochu Kosova, nejmladšího samostatného státu na světě) a nachází se ve výšce 3 653 metrů nad mořem. Ročně se zde vytěží 20 000 tun soli. Takové množství nepředstavuje problém, protože celkové zásoby soli jsou odhadovány na 10 miliard tun.

Domorodci trpí chudobou. Jsou velmi pobožní a pokud spatříte kapličku v takhle zanedbaném stavu, znamená to, že peníze nazbyt opravdu nemají.

K solnému jezeru patří ostrovy porostlé kaktusy. Vytváří se tak pohledy na krajinu, která přímo vybízí k fotografování.

Nedaleko města Uyuni se nachází tzv. „hřbitov lokomotiv a železničních vozů“. Nabízí se nám smutný pohled, zejména proto, že si uvědomujeme, že s těmito stroji víceméně dosloužila (až na pár tratí) bolivijská železnice. Nejsou peníze na údržbu a cestovat vlakem, zejména v noci, se rovná dobrovolnému utrpení (v noci je ve vagónech běžně teplota pod bodem mrazu). Doprava se odehrává především na silnici, což ale životnímu prostředí rozhodně neprospívá, zejména co se kamionové dopravy týče.

Jedním z největších zážitků při putování Bolívií pro mě byla třídenní cesta tzv. Jihozápadním okruhem (The Southwest Circuit). Nadmořská výška přesahující 4000 m n. m. je předpokladem k jednomu z nejtvrdějších podmínek k životu.

Celou oblast tvoří sopečné vrcholy, obvykle převyšující 5000 metrů, různě zbarvená jezera a fascinující geologické útvary. Nápis poblíž chilské hranice mluví za vše: „Toto je moje země, Bolívie. Vítejte!“ Já jsem jej vnímal tak, jako by říkal ještě něco navíc: „Naše země je chudá, ale je naše. A vy jste u nás vítáni jako přátelé.“

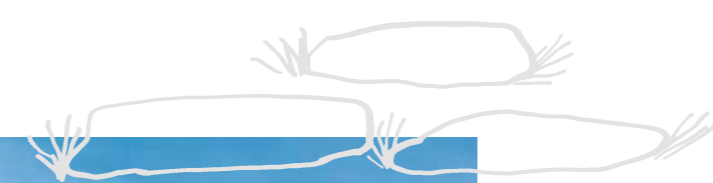

Jediným národním parkem v oblasti je Barevná laguna (Laguna Colorada), kde se platí i vstupné. Leží ve výšce 4 278 metrů. Řasy a plankton žijící ve vodě nasycené sodíkem, hořčíkem, boraxem a sádrovcem vytvářejí pestré kombinace barev na hladině jezera. V okolí se vyskytují kupodivu i plameňáci. Chcete-li zde přespát, máte k dispozici ubytovnu, ale podmínky jsou krušné. Teplota v místnosti byla v noci značně pod bodem mrazu (netopilo se, nebylo čím). Moc jsem se nevyspal, i když jsem na sebe navlékl, co se dalo. Na druhou stranu právě tyto drsné podmínky a nerozvinutá infrastruktura a služby chrání zdejší krajinu před tím, aby byla zaplavena a následně degradována masovou turistikou.

Orientaci v terénu usnadňují kamenné mohylky. Bez dobrého auta s náhonem na všechna čtyři kola se sem nedá vjet.

Prozatím je tedy Jihozápadní okruh místem nefalšované divočiny. Vůbec by nevdalo, kdyby to tak zůstalo ještě dlouho, pokud možno co nejdéle.

4.9 Chile

Chile je dnes nejrozvinutější zemí Latinské Ameriky, ale cena za to zaplacená byla možná až příliš vysoká. V září 1973 proběhl vojenský puč, kdy po bombardování prezidentského paláce (na snímku) levicově orientovaný a demokraticky zvolený prezident Salvador Allende pravděpodobně spáchal sebevraždu. K moci se dostal na dlouhých 17 let generál Augusto Pinochet. Během puče a bezprostředně po něm bylo uvězněno 35 000 lidí. Mnozí z nich byli mučeni, tři tisíce lidí byly během diktatury zabity. Tvrdé ekonomické reformy, které by v demokracii byly neprosaditelné, se ukázaly být úspěšnými a dnes je Chile na poměry Jižní Ameriky bohatý stát. Nicméně pod hranicí chudoby stále ještě žije 19 procent obyvatel.

Armáda měla a má, stejně jako ve většině dalších jihoamerických zemí, ve společnosti výsadní postavení. Je to také jedna z mála možností pro mladé ambiciózní muže z neprivilegovaných vrstev, jak si vybudovat kariéru.

Hlavní město Santiago de Chile má kolem pěti milionů obyvatel. Prvním dojmem bude pro návštěvníka pravděpodobně nepříjemný pocit z všudypřítomného hluku a také smogu. Když se však oblaka vyčistí, uvidíte majestátní hřeben And, který lemuje východní okraj města.

Las Condes je typickým produktem globalizace. Toto obchodní a finanční centrum se téměř neliší od jakéhokoliv městského centra ve Spojených státech.

Kopec, který se tyčí nad hlavním městem do výše 863 metrů, se nazývá Cerro San Cristóbal. Odsud se můžete kochat pohledy na metropoli, na panoráma hor a také na západ slunce. Chcete-li na chvíli uniknout ruchu velkoměsta, je toto správné místo.

Valparaíso (280 000 obyvatel) je hlavní chilský přístav. Bývá přezdíváno „Perla Pacifiku“ (La Perla del Pacífico), ale to je trochu nadsazené. Vyhledávají ho především námořníci a takoví návštěvníci, kteří milují bujný noční život. Na druhou stranu okolní kopce jsou pokryty slumy, jejichž existence dokazuje, že ekonomický růst a globalizace mívají obvykle nejen vítěze, ale také poražené.

Za zmínku určitě stojí archeologické muzeum (Museo de Arqueología e Historia Francisco Fonck). Před budovou je vystavena originální socha Moai dovezená z Velikonočního ostrova. Centrální náměstí ve Valparaíse.

Kousek od Valparaísa (asi 15 minut cesty vlakem) začíná sídlo „úspěšných a bohatých“, Viña del Mar. Toto téměř třístatisíkové město je přezdíváno „Zahradní město“ (Ciudad Jardín) a jeho čistota ve srovnání s přístavním Valparaísem opravdu bije do očí. Mezi největší zajímavosti patří Palacio Vergara, dříve rezidence prosperující rodiny, dnes muzeum s upraveným parkem.

Posledním větším městem směrem k peruánským hranicím je Arica (185 tisíc obyvatel). Jedná se o jedno z nejsušších měst na světě, do roku 1973 zde údajně 400 let nepršelo. Dnes se průměrný roční úhrn srážek uvádí pouhých 0,8 milimetru za rok.

Snímek zachycuje nejstarší zajímavost v Arice, kostel sv. Marka, který byl navržen Alexandrem Gustavem Eiffelem ještě předtím, než se proslavil stavbou své „Eiffelovky“ v Paříži.

V okolí města byly odkryty archeologické vykopávky, které svědčí o tom, že toto místo bylo osídleno lidmi, kteří přišli ze severu, již před 9000 lety.

Většina návštěvníků Chile se vydává na jih od hlavního města, zejména do národního parku Torres del Paine a dále do Patagonie. Já jsem se vydal na sever a rozhodně bylo také na co se dívat. Pobřežní část Chile je lemována „nejdrsnější“ pouští na světě, Atacama. Západní břehy Jižní Ameriky totiž obtéká Humboldtův (resp. nověji Peruánský) proud, který je široký 400–900 kilometrů a protéká jím 10–20 milionů metrů krychlových za vteřinu rychlostí 16–24 kilometrů za den. Vzdušná vlhkost přicházející z Tichomoří kondenzuje nad tímto studeným proudem a nad pevninu se prakticky žádné srážky nedostanou.

Na snímku vidíme Měsíční údolí (Valle de La Luna) nedaleko městečka San Pedro de Atacama, u hranice s Bolívií. Při západu slunce se poušť rozzáří paletou rychle se měnících barev a stínů.

Arica je výchozím místem pro návštěvu nádherného národního parku Lauca. Nejprve však musíme vystoupat od oceánu až do výše 4 000 metrů nad mořem. Projíždíme podhůřím And, až se dostaneme na náhorní plošinu, Altiplano.

I zde dokáží domorodci žít. Obdělávají svá terasovitá pole a pečlivě využívají každý kousek úrodné půdy. Na méně úrodných pláních pak chovají lamy, vikuně a alpaky, z nichž získávají vlnu, mléko a maso.

Centrem národního parku je jedno z nejvýše položených jezer na světě, Lago Chungará (4 570 metrů nad mořem). Nad ním se vypíná do výše 6 348 metrů dřímající vulkán Parinacota.

